

Omfanget av utenlandsk eierskap blant norske vekstentreprenører

En utredning på oppdrag for Nærings- og fiskeridepartementet

Omfanget av utenlandsk eierskap blant norske vekstentreprenører

Oppdragsgiver

Nærings- og fiskeridepartementet

Dato

15.09.2017

Prosjektteam

Prosjektleder, Tor Borgar Hansen

Analytiker, Marte Tobro

Om Oxford Research

Knowledge for a better society

Oxford Research er et nordisk analyseselskap. Vi dokumenterer og utvikler kunnskap gjennom analyser, evalueringer og utredninger slik at politiske og strategiske aktører kan få et bedre grunnlag for sine beslutninger.

Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4623 Kristiansand
Norge
(+47) 40 00 57 93
post@oxford.no
www.oxford.no

Sammendrag

Norge har en relativt høy andel utenlandskkontrollerte foretak sammenlignet med Sverige og Danmark, og andelen er økende. De utenlandskkontrollerte foretakene står for 27 prosent av den totale omsetningen og for 21 prosent av de sysselsatte. Disse foretakene har altså en fremtredende posisjon i norsk næringsliv.

Nærmere analyser av aksjonærregisteret og regnskapsdata viser at det er en høyere andel utenlandsk eierskap blant vekstentreprenører enn i andre virksomheter, og særlig i virksomheter som har potensiell vekst. Utenlandskeide virksomheter skaper store verdier og et betydelig antall arbeidsplasser. Våre analyser tyder på at det er større sannsynlighet for vekstentreprenører å ha utenlandske eiere og at disse satser på vekst i fremtiden.

Ser vi på et utvalg av både rent norskeide og ikke norskeide virksomheter og deres innovasjonsadferd, finner vi at Innovasjon Norge vurderer virksomhetene med helt eller delvis utenlandsk eierskap til å ha et høyere vekstpotensial enn de heleide norske virksomhetene. Disse prosjektene er også langt mer innovative. Selv oppgir virksomhetene med helt eller delvis utenlandsk eierskap at de i langt større grad enn de rent norskeide virksomhetene benytter patenter eller registrerer varemerker for å beskytte sine innovasjoner og at deres prosjekter i langt større grad fører til økt eksport.

Innhold

1.	Innledning	3
2.	Utenlandsk eierskap i norsk næringsliv	4
2.1	Utenlandskontrollerte foretaks aktivitet i Norge	4
2.2	Utenlandske aksjonærer	7
2.2.1	Registrering av utenlandske aksjonærer i aksjonærregisteret	8
2.2.2	Identifisering av utenlandske aksjonærer i aksjonærregisteret	8
2.2.3	Om utenlandsk eierskap i 2. ledd	9
2.2.4	Utenlandsk eierskap totalt	10
2.2.5	Utenlandsk eierskap blant vekstentreprenører	14
2.2.6	Utenlandsk eierskap i virksomheter med oppnådd vekst	17
2.2.7	Utenlandsk eierskap i virksomheter med potensiell vekst	19
2.2.8	Utenlandsk eierskap blant innovasjonsentreprenører	20
2.3	Resultater fra Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelser	22
2.3.1	Vurderinger foretatt av Innovasjon Norges kunderådgivere	23
2.3.2	Kundenes egne vurderinger	24
2.3.3	Bakgrunnsinformasjon om de utenlandskeide virksomhetene i Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelser	25
2.4	Oppsummering	26
3.	Oppkjøp og fusjoner	27
4.	Datakilder og avgrensninger	28
4.1	Innovasjonskategorier og vekstentreprenører	28
4.2	Datakilder	29
4.2.1	Virksomhetsregisteret ORIS, Oxford Research	29
4.2.2	Kunngjøringene fra Brønnøysundregistrene	29
4.2.3	Fusjoner og oppkjøp, Konkurransetilsynet	29
4.3	Styrker og svakheter knyttet til de ulike datakildene	30
4.3.1	Datakilder for å fastslå utenlandsk eierskap	30
4.3.2	Datakilder for å identifisere fusjoner og oppkjøp	30

Figurliste

Figur 1: Antall utenlandskkontrollerte foretak, og andelen disse utgjør av den totale virksomhetspopulasjonen, 2012-2015.....	4
Figur 2: Antall utenlandskkontrollerte og norskkontrollerte foretak fordelt på næringer, og andelen utenlandskkontrollerte foretak utgjør av den aktuelle næring.....	5
Figur 3: Total omsetning i utenlandskkontrollerte og norskkontrollerte foretak fordelt på næringer, og andelen av omsetningen som utenlandskkontrollerte foretak utgjør i den aktuelle næring, MNOK.....	6
Figur 4: Antall og andel utenlandske foretak i de skandinaviske landene	7
Figur 5: Utenlandsk eierskap i 2. ledd	10
Figur 6: Antall og prosentvis fordeling av utenlandske aksjonærer.....	10
Figur 7: Antall og prosentvis fordeling av utenlandske aksjonærer, uten allmenne aksjeselskap.....	11
Figur 8: Antallet virksomheter med minst én utenlandsk eier og antallet virksomheter med bare norske eiere	12
Figur 9: Fordeling av total omsetning, mellom virksomheter med minst én utenlandsk eier og virksomheter med bare norske eiere	12
Figur 10: Fordeling av total omsetning, mellom virksomheter med utenlandsk majoritetseier og virksomheter med uten utenlandsk majoritetseier	13
Figur 11: Eierandeler blant utenlandske og norske eiere, uten ASA (tetthetsfunksjon).....	13
Figur 12: Antallet vekstentreprenører med minst én utenlandsk eier	14
Figur 13: Utenlandske og nasjonale aksjonærer blant vekstentreprenører.....	14
Figur 14: Næringsfordeling av vekstentreprenører med utenlandsk majoritetseier	15
Figur 15: Andel vekstentreprenører fordelt etter omsetningsgrupper, med utenlandsk- og norsk majoritet	16
Figur 16: Andel vekstentreprenører fordelt etter verdiskaping	17
Figur 17: Antallet virksomheter med oppnådd vekst, med minst én utenlandsk eier	17
Figur 18: Utenlandske og nasjonale aksjonærer blant virksomheter med oppnådd vekst	18
Figur 19: Andel virksomheter med oppnådd vekst fordelt etter omsetningsgrupper	18
Figur 20: Antallet virksomheter med potensiell vekst, med minst én utenlandsk eier	19
Figur 21: Utenlandske og nasjonale aksjonærer blant virksomheter med potensiell vekst	20
Figur 22: Antallet innovasjonsentreprenører, med minst én utenlandsk eier	20
Figur 23: Utenlandske og nasjonale aksjonærer blant virksomhetene definert som innovasjonsentreprenører	21
Figur 24: Andel innovasjonsentreprenører fordelt etter omsetningsgrupper	21
Figur 25: Om virksomheten har utenlandske eiere, fra kundeeffektundersøkelsene til Innovasjon Norge 2011-2016 (n=11 971).....	22

Tabelliste

Tabell 1: Vanlige selskapsformer i ulike land.....	9
Tabell 2: Innovasjon Norges vurdering av virksomhetenes vekstpotensial, etter virksomhetenes eierskap	23
Tabell 3: Innovasjon Norges vurdering av prosjektenes innovasjonshøyde, etter virksomhetenes eierskap	23
Tabell 4: Oppsummering av resultater av analysene i avsnitt 2.2.....	26
Tabell 5: Styrker og svakheter knyttet til datakildene for å fastslå utenlandsk eierskap i norske virksomheter.....	30
Tabell 6: Styrker og svakheter knyttet til datakildene for å identifisere fusjoner og oppkjøp	31

1. Innledning

Nærings- og fiskeridepartementet ønsker å styrke kunnskapsgrunnlaget om utenlandsk eierskap blant norske vekstentreprenører. Et spørsmål i denne sammenheng er om det er slik at utenlandske oppkjøp medfører økt innovasjon og verdiskaping i de oppkjøpte virksomhetene? Eller medfører oppkjøp først og fremst utflytting av produksjon og verdiskaping?

Utredningen er en begynnelse på arbeidet med å belyse omfanget av utenlandsk eierskap og den ofte fremstilte påstanden om at lovende norske virksomheter blir kjøpt opp og flyttet til utlandet vil bli forsøkt belyst. Arbeidets hovedformål er å undersøke:

- Hva er omfanget av utenlandsk eierskap i norsk næringsliv? Hvor gode er kildene til slik informasjon?
- Hva er omfanget av eventuelle oppkjøp og utflytting av lovende vekstbedrifter?
- Kan man si noe tilsvarende om omfanget av utenlandske lovende vekstbedrifter som blir kjøpt opp av norske aktører?

I selve utredningen behandles den første problemstillingen for seg, mens de to sistnevnte naturlig hører sammen i en annen og separat analyse. Vi har lagt størst vekt på den første problemstillingen.

Generelt – og ikke minst i et internasjonalt perspektiv - kan vi si at Norge har mange gode datakilder knyttet til virksomheter og deres aktiviteter. Utfordringen består i tilgangen til disse registrene, samt hvorvidt det gis mulighet til å koble sammen data fra registrene. Skatteetaten har mest informasjon om foretak i Norge, og informasjonen de besitter er i større eller mindre grad tilgjengelig for analyser. I vår analyse er det nylig frigitte aksjonærregisteret helt sentralt.

I neste kapittel undersøkes omfanget av utenlandsk eierskap blant virksomheter i Norge. Vi starter med en kort fremstilling av den aggregerte aksjonærstatistikken om utenlandskkontrollerte foretak tilgjengelig hos SSB, samt tilsvarende statistikk fra Sverige og Danmark. For å se nærmere på gruppen vekstentreprenører, tar Oxford Research utgangspunkt i mikrodata fra aksjonærregisteret og regnskapsinformasjon fra ORIS, Oxford Research sin virksomhets- og regnskapsinformasjonstjeneste. Kapittelet avsluttes med en analyse av forskjeller mellom norskeide og utenlandskeide virksomheter basert på data fra Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelser. Alle disse datakildene gir et godt grunnlag for å si noe om utenlandsk eierskap blant virksomheter i Norge, og da spesielt om utenlandsk eierskap i ulike kategorier av vekstentreprenører.

I kapittel 3 har vi forsøkt å benytte de samme datakildene til å si noe om omfanget av oppkjøp og utflytting av lovende norske vekstbedrifter samt omfanget av utenlandske lovende vekstbedrifter som blir kjøpt opp av norske aktører. Vi kan slå fast at registerdata vi har tilgang til ikke bidrar i særlig grad til å belyse disse problemstillingene.

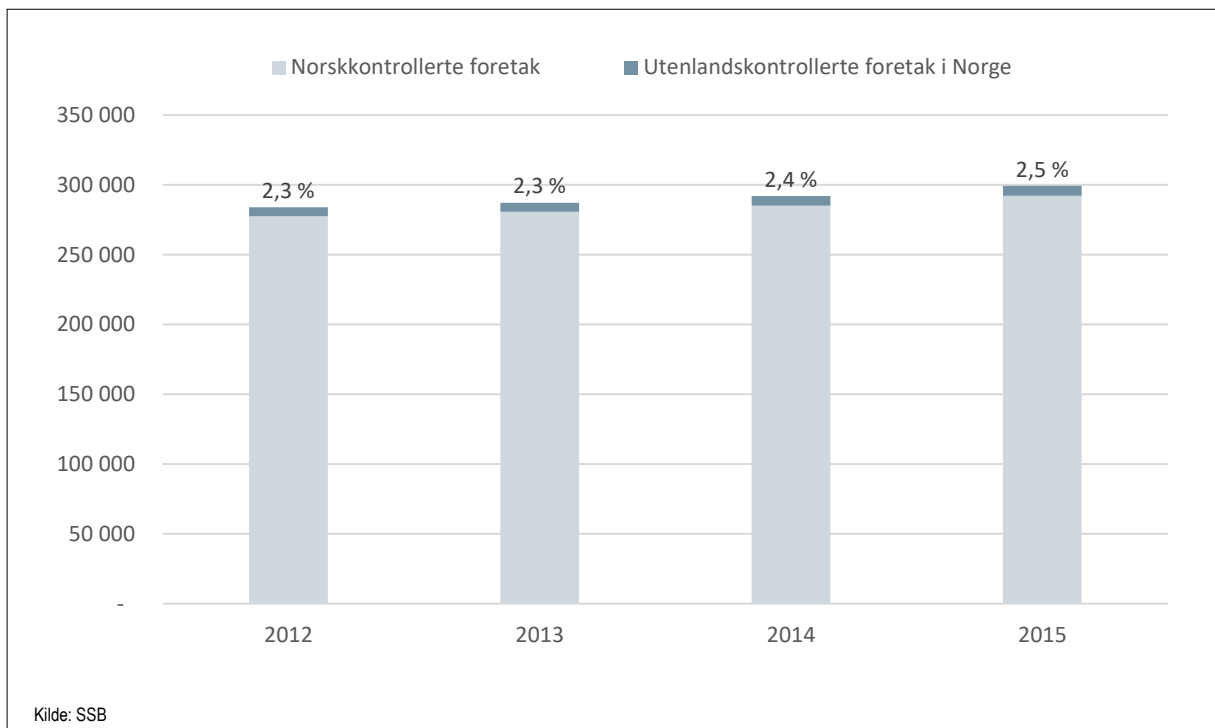
2. Utenlandsk eierskap i norsk næringsliv

2.1 Utenlandskontrollerte foretaks aktivitet i Norge

Som utgangspunkt bruker vi den aggregerte statistikken som SSB har beregnet ved bruk av aksjonærregisteret og Foretaksregisteret. Den første figuren viser det totale antallet utenlandskontrollerte foretak i Norge.

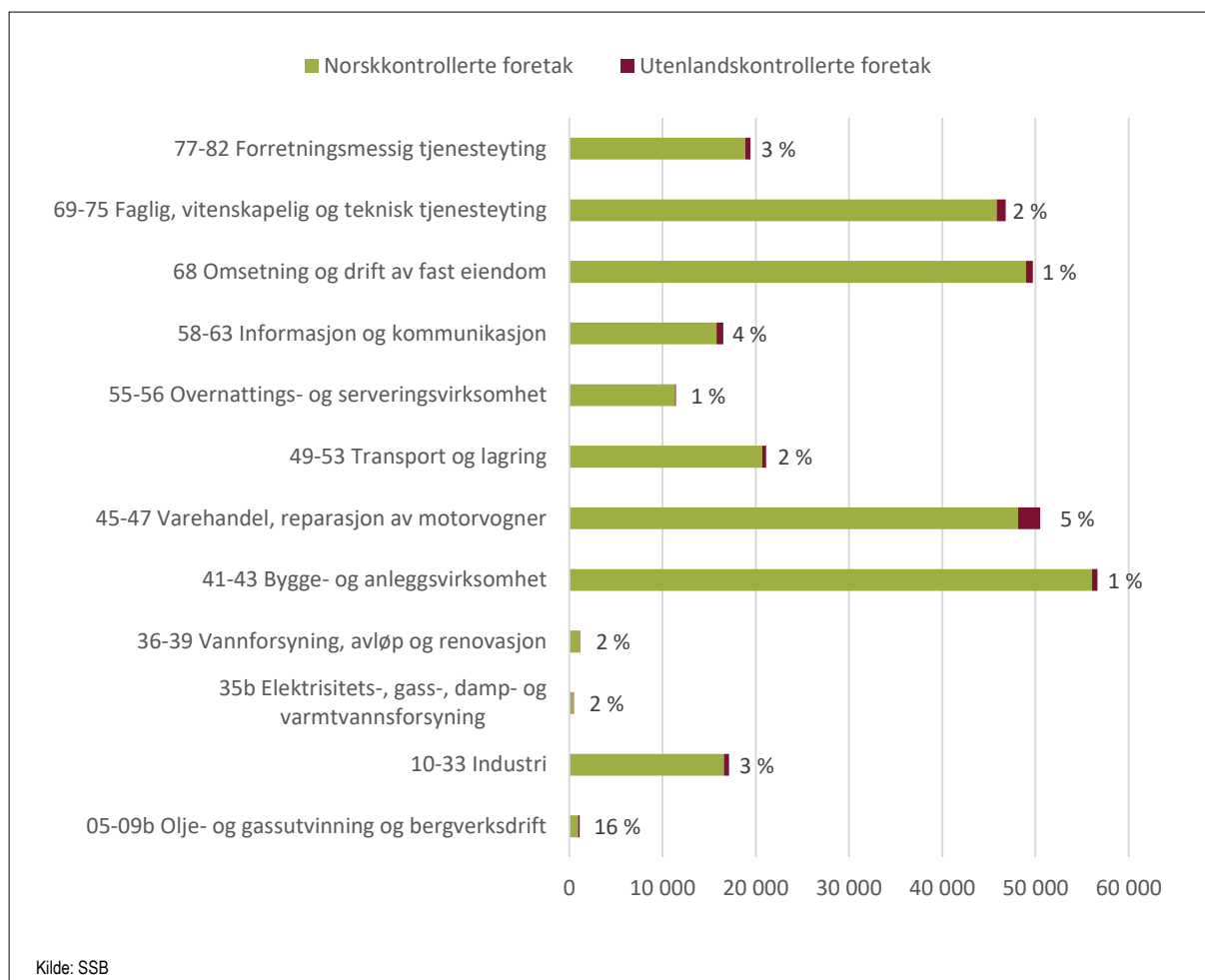
I 2015 var dette 7 249 foretak, som utgjorde 2,5 prosent av den totale virksomhetspopulasjonen. På den annen side har de samlede utenlandske foretakene 27 prosent av den totale omsetningen, altså nesten en tredjedel av omsetningen i alle norske foretak. De utenlandskontrollerte foretakene står også for 21 prosent av de sysselsatte. Dette betyr at selv om det er en liten andel av norske foretak som er utenlandskontrollerte, er disse store, både i omsetning og sysselsetting.

Figur 1: Antall utenlandskontrollerte foretak, og andelen disse utgjør av den totale virksomhetspopulasjonen, 2012-2015

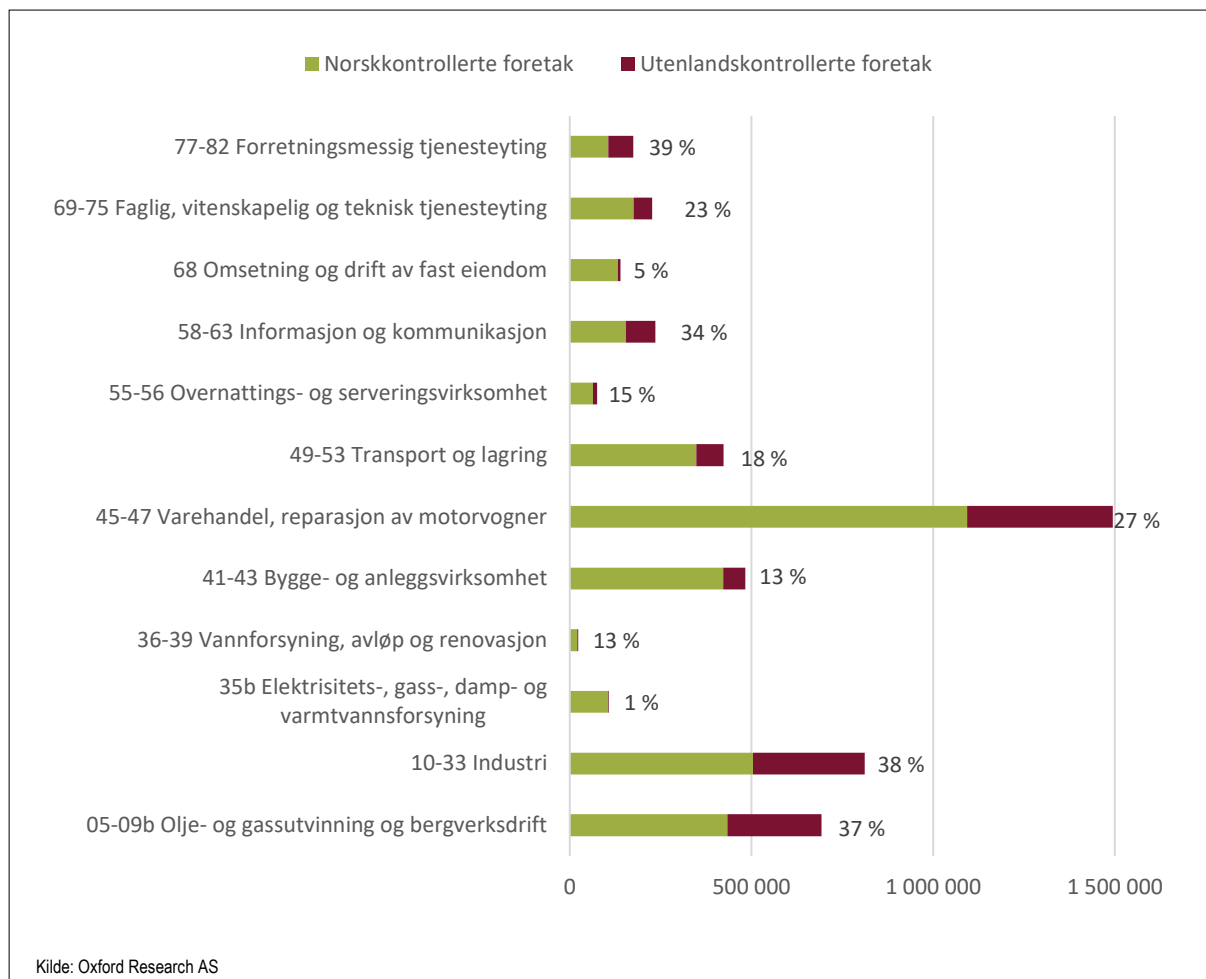
Den neste figuren viser antall utenlandskontrollerte- og norskkontrollerte foretak fordelt etter næringsområder. Aksene viser antall foretak, og for hver kolonne vises også hvor stor andel de utenlandskontrollerte foretakene utgjør av den aktuelle næringen. Næringsgruppene med flest virksomheter er bygg og anleggsvirksomhet, men denne har en relativt lav andel utenlandskontrollerte foretak (1 prosent), deretter følger varehandel, reparasjon av motorvogner som har en høyere andel utenlandskontrollerte foretak (5 prosent). Næringen med størst andel utenlandskontrollerte foretak er Olje- og gassutvinning og bergverksdrift med 16 prosent utenlandskontrollerte foretak.

Figur 2: Antall utenlandskontrollerte og norskkontrollerte foretak fordelt på næringer, og andelen utenlandskontrollerte foretak utgjør av den aktuelle næring.

Den neste figuren viser omsetningen til både norskkontrollerte- og utenlandskontrollerte foretak etter næring. Figuren viser altså størrelsen på den økonomiske aktiviteten i hver næring. De utenlandskontrollerte foretakene står for en større andel av den totale omsetningen sett i forhold til antall foretak. Dette gjelder spesielt i forretningsmessig tjenesteyting (39 prosent), industri (38 prosent) og olje- og gassutvinning og bergverksdrift (37 prosent). I de to første er det bare 3 prosent av virksomhetene som er utenlandskontrollerte, men de står for nesten 40 prosent av omsetningen.

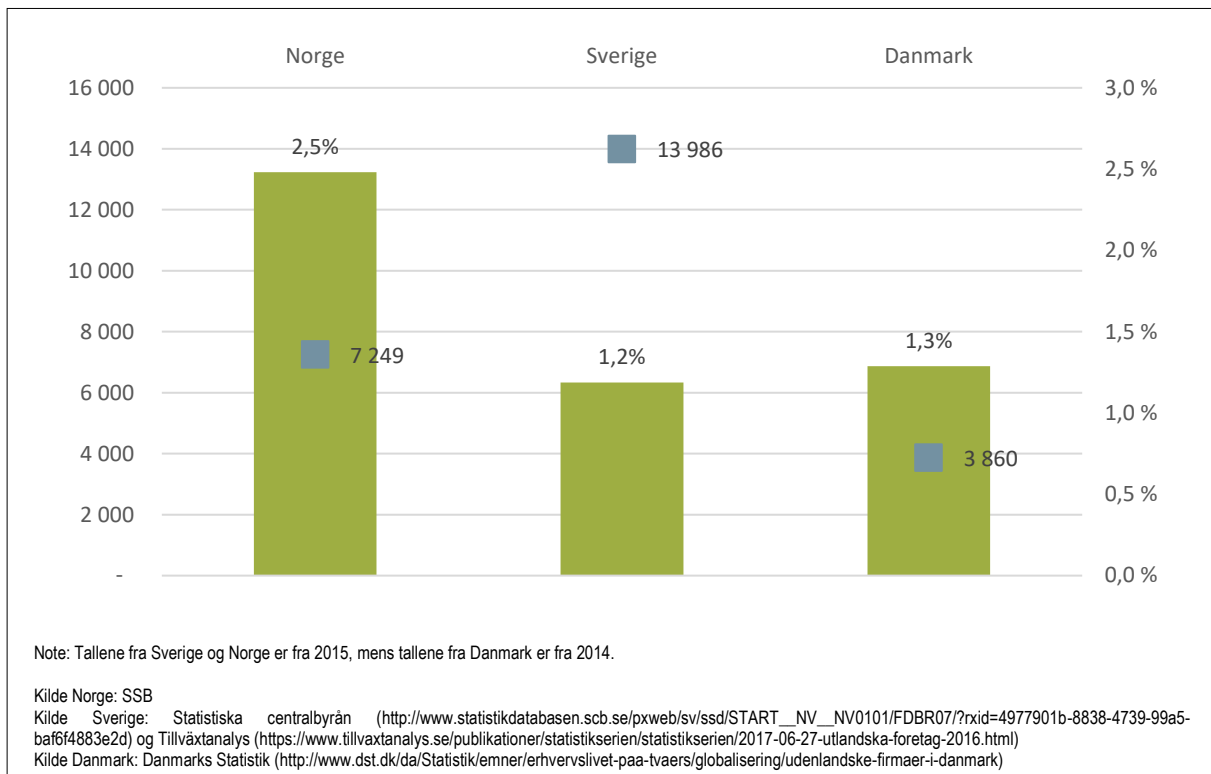
Figur 3: Total omsetning i utenlandskontrollerte og norskkontrollerte foretak fordelt på næringer, og andelen av omsetningen som utenlandskontrollerte foretak utgjør i den aktuelle næring, MNOK

Vi har også hentet inn overordnede tall fra Sverige og Danmark som sammenligning. Figur 4 viser at Norge den høyeste andelen av utenlandskontrollerte foretak av de tre landene. Sverige har det høyeste antallet utenlandskontrollerte foretakene. Dette kan være historisk betinget, ved at Norge i større grad hadde behov for å dra utenlands for å skaffe kapital til utviklingen av industrisamfunnet, mens Sverige og Danmark i større grad hadde mulighet til å benytte innenlandsk kapital.

Blant de utenlandskontrollerte foretakene i Norge, er det flest eiere fra Sverige og deretter fra Danmark. Det samme gjelder i motsatt tilfelle, over 2000 av det utenlandskontrollerte foretakene i Sverige, har norske eiere.

Figur 4: Antall og andel utenlandske foretak i de skandinaviske landene

2.2 Utenlandske aksjonærer

Aksjonærregisteret er et register som inneholder alle aksjonærer i norske AS og ASA, og hvor store eierandeler de ulike aksjonærene har i den aktuelle virksomheten. Det er Skatteetaten som holder aksjonærregisteret. I denne utredningen tar vi utgangspunkt i aksjonærregisteret for 2015, og bruker registeret for 2014 for å kvalitetssikre resultatene vi finner. Uttrekket vi benytter er aksjonærregisteret per 31.12.2015, og eventuelle endringer og rettinger etter denne datoen er ikke med.

Aksjonærregisteret for 2015 inneholder 1 777 142 observasjoner. Dette er 759 638 unike aksjonærer med eierskap i 265 490 ulike virksomheter. 159 983 av de registrerte virksomhetene har én eier. Statoil ASA har flest aksjonærer, med 90 299 unike observasjoner

I dette kapitlet presenterer vi andel og antall utenlandskeide virksomheter fra aksjonærregisteret. Først vil vi se på aksjonærregisteret totalt, deretter vil vi presentere resultater fordelt på de ulike innovasjonskategoriene.

Vi vil hovedsakelig studere to størrelser, aksjonærene selv og virksomhetene de har eierandeler i.

2.2.1 Registrering av utenlandske aksjonærer i aksjonærregisteret

Skatteetaten har informasjon som identifiserer hvilke av de ulike aksjonærene som er utenlandskregistrerte. Men heller ikke de vet hvem den ultimate eieren er når aksjonæren er utenlandskregistrert. En feilkilde er at både norske og utenlandske eiere kan ha aksjer gjennom et utenlandskregistrert investorselskap.

En person som registreres i et av Brønnøysunds registre, men som ikke har et norsk fødselsnummer, blir ved registrering tildelt et såkalt D-nummer fra Personregisteret. Det er legitimasjonsplikt i Norge for å få tildelt et D-nummer, og disse tildeles kun personer som oppholder seg i Norge i mindre enn 6 måneder. Utenlandske privatpersoner som er aksjonærer får tildelt D-nummer i forbindelse med registrering. Dersom en utenlandsk privatperson eier aksjer i flere norske virksomheter, kan vedkommende bruke samme D-nummer for registreringen, men kan også få tildelt et nytt D-nummer. Det er derfor ikke mulig å si med sikkerhet hvor store eierandeler en person med D-nummer har i norske virksomheter. Vi har ikke mulighet til å identifisere aksjonærer med D-nummer i vårt uttrekk av aksjonærregisteret, dette gjelder også innvandrere.

Dersom aksjonæren har norsk fødselsnummer er det registrert mer informasjon om personen. I datasettet benyttet i denne utredningen har vi tilgang til informasjon om fødselsår og bosted for aksjonærene med norsk fødselsnummer.

Om aksjonæren er et foretak, og ikke en privatperson, har vi tilgang til organisasjonsnummeret til foretaket, gitt at det er registrert i Norge. Dersom et utenlandsk foretak ønsker å drive virksomhet i Norge, kan det registreres en filial/avdeling av det utenlandske foretaket i Norge som organisasjonsformen «Norsk avdeling av utenlandsk foretak (NUF)». Det er ingen egenkapitalkrav for etablering av en avdeling. Utenlandske foretak som driver næringsvirksomhet i Norge har registreringsplikt i Foretaksregisteret. Utenlandske foretak som ikke driver med næringsvirksomhet, har en registreringsrett i Enhetsregisteret¹. Det er 700 unike virksomheter registrert som NUF blant aksjonærene i aksjonærregisteret 2015. Av disse er det 400 virksomheter som bare har eierandeler i en virksomhet. De resterende 300 virksomhetene har eierandeler i 2-40 virksomheter.

2.2.2 Identifisering av utenlandske aksjonærer i aksjonærregisteret

Vi kan ikke direkte identifisere utenlandske aksjonærer i registeret siden registeret er aidentifisert. Men siden vi har mer informasjon om norske aksjonærer, både virksomheter og privatpersoner, vil vi begynne identifiseringen av utenlandske aksjonærer ved å ta utgangspunkt i mangelen på informasjon. Altså der det *ikke* er registrert fødselsår, poststed, postnummer eller organisasjonsnummer. Den eneste betingelsen vi lar stå er at vi må ha et navn på aksjonæren. Det er totalt 6 182 observasjon hvor det ikke er noe informasjon om aksjonæren, disse blir ikke satt som utenlandske, men fjernet fra utvalget. Med oppdatert informasjon fra Skatteetaten, vil analysene bli mer nøyaktige.

¹ <https://www.altinn.no/no/Starte-og-drive-bedrift/Forberede/Velge-organisasjonsform/Norsk-avdeling-av-utenlandsk-foretakvirksomhet-NUF/>

Vi inkluderer også alle virksomheter registrert som NUF, som utenlandske aksjonærer.

Vi har ingen muligheter til å skille mellom utenlandske og norske privatpersoner, annet enn mangelen på registrert informasjon. Men dersom aksjonæren er et utenlandsk aksjeselskap kan vi identifisere det ved bruk av forkortelsen som betegner dem som et aksjeselskap i sitt hjemland (se tabell 1). Selskapsformene er ikke identiske i regelverk og utforming, men identifiseringen er tilstrekkelig for vårt formål. Det er ikke alle tilfeller hvor vi direkte kan identifisere opprinnelseslandet til den aktuelle virksomheten, fordi det er flere land som bruker samme forkortelse.

Denne fremgangsmåten er ikke treffsikker, og det er derfor viktig å ta hensyn til en del usikkerhet. Vi har valgt å ikke bruke denne metoden direkte for identifisering, men som en indikator for å undersøke hvor de ulike aksjonærene kommer fra. Nesten samtlige aksjeselskaper vi identifiserer ved denne metoden er allerede definert som utenlandske. En feilkilde er at en del norske virksomheter har navngitt selskapet sitt «Limited» eller «Ltd» uten at det har noen tilknytning til utlandet. En annen feilkilde er at den utenlandske virksomheten ikke har selskapsforkortelsen i navnet.

Tabell 1: Vanlige selskapsformer i ulike land

Land/Område	Selskapsform	Forkortelse
Den europeiske union	Societas Europaea	SE
Danmark	Aktieselskab	A/S
Sverige	Aktiebolag	AB
Finland	Osakeyhtiö	OY
Færøyene	Partafelag	P/F
Storbritannia, Australia, Canada, Sør-Afrika, India, Zimbabwe mf	Public limited company	PLC eller Ltd.
Spania	Sociedad Anónima	SA
Frankrike og Luxembourg	Société Anonyme	S.A./SA
Italia	Società per azioni	S.p.A.
Tyskland, Østerrike, Sveits	Aktiengesellschaft og Gesellschaft mit beschränkter Haftung	AG og GmbH
Nederland	Besloten Vennootschap og Naamloze Vennootschap	B.V. og N.V.
Polen	Spółka Akcyjna	S.A.
Hellas	Ανώνυμη Εταιρεία	A.E.
USA	Corporation	Inc. eller Corp.
Russland	Акционерное общество	AO (står før firmanavnet)
Romania	Societate pe acțiuni	S.A.

2.2.3 Om utenlandsk eierskap i 2. ledd

Det er også undersøkt om det finnes virksomheter som har utenlandske eiere i andre ledd. Det vil si at en utenlandsk aksjonær har eierskap i en virksomhet gjennom en registrert norsk virksomhet. Eiere i andre ledd blir bare inkludert dersom de eier 50 prosent eller mer av «mellombedriften». Totalt finner

vi 3 926 slike forhold. Vi registrerer disse også med utenlandske eiere, selv om det direkte eierskapet er norsk.

Figur 5: Utenlandsk eierskap i 2. ledd

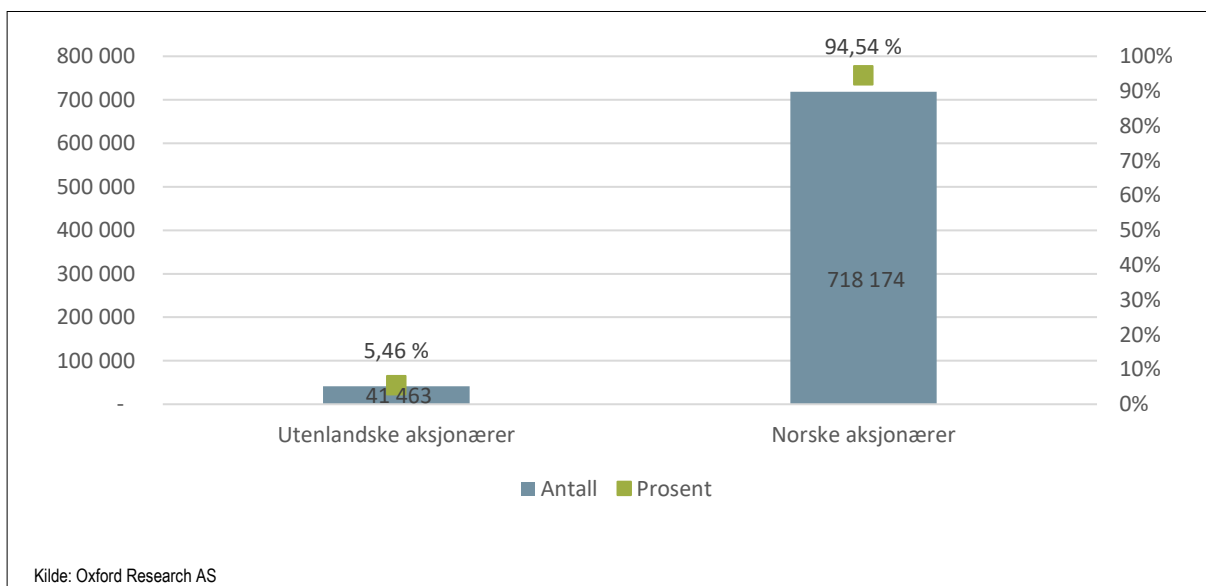

2.2.4 Utenlandsk eierskap totalt

I det foregående avsnittet har vi beskrevet hvordan vi har identifisert utenlandske eiere i aksjonærregisteret. Vi går nå videre med å legge sammen alle de identifiserte virksomhetene, og se nærmere på disse.

Totalt er det 759 638 unike aksjonærer i norske virksomheter, av disse har vi identifisert 41 463 utenlandske aksjonærer, som tilsvarer 5,46 prosent. Dette inkluderer både de som er utenlandske eiere i 1. ledd og 2. ledd.

Figur 6: Antall og prosentvis fordeling av utenlandske aksjonærer

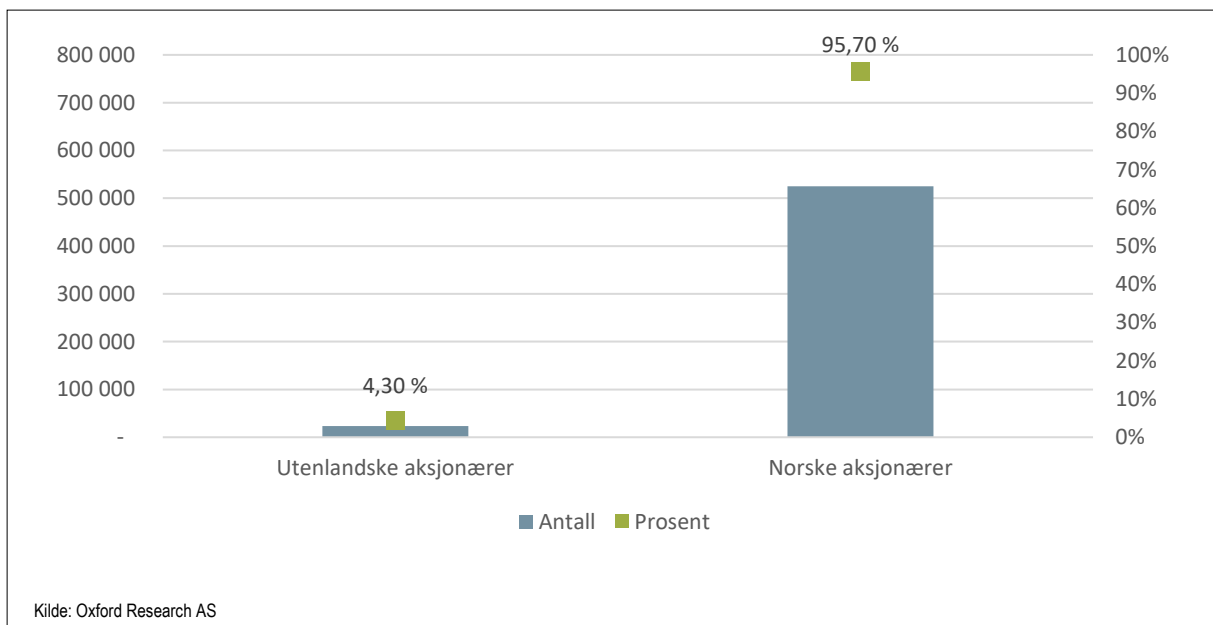
Vi har ikke verdien på aksjene i registeret, og kan derfor ikke si noe om verdien av det de utenlandske aksjonærene eier. Vi har informasjon om antallet aksjer de eier i de aktuelle virksomhetene, men dette er ikke nødvendigvis en god indikator for verdi. Virksomhetene velger selv hvor mange aksjer de ønsker å utstede. I registeret finner vi for eksempel et aksjeselskap som har over 52 milliarder aksjer, som eies av én eier (norskeid).

Det er mange flere norske aksjonærer, men flere av de utenlandske aksjonærene eier aksjer i mange virksomheter. På toppen av denne listen er de store utenlandske bankene, som har aksjer i opptil 1 575 norskregistrerte virksomheter. Disse virksomhetene er hovedsakelig børsnoterte, og ikke like relevante for denne kartleggingen.

Fordi de børsnoterte selskapene og andre allmenne aksjeselskapene ikke er like relevante i denne kartleggingen fjerner vi disse fra de videre analysene. Det utenlandske eierskapet i allmenne aksjeselskaper er ofte en minoritet, og fordelt på et stort antall aksjonærer. Det er heller ingen unge vekstentreprenører blant de allmenne aksjeselskapene. Vi fjerner dermed de 211 virksomhetene registrert som ASA. Når vi fjerner disse virksomhetene, går det også ut 210 842 aksjonærer som dermed bare har aksjer i allmenne aksjeselskap, både børsnoterte og ikke børsnoterte foretak.

Nå gjenstår det 548 795 aksjonærer. Fordelingen mellom utenlandske og nasjonale aksjonærer blir litt endret og det er nå 4,3 prosent utenlandske aksjonærer og 95,7 prosent nasjonale aksjonærer. Antallet utenlandske aksjonærer er nå redusert fra 41 463 til 23 649 ulike virksomheter og personer. Dette betyr at nesten halvparten av de utenlandske aksjonærene bare har aksjer i allmenne aksjeselskap.

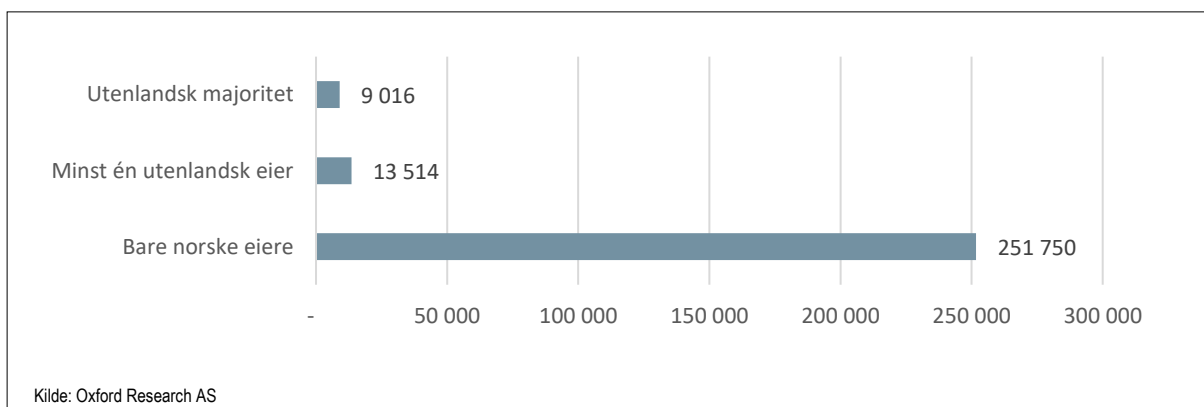
Figur 7: Antall og prosentvis fordeling av utenlandske aksjonærer, uten allmenne aksjeselskap

I alle de videre beregningene er allmenne aksjeselskap tatt bort.

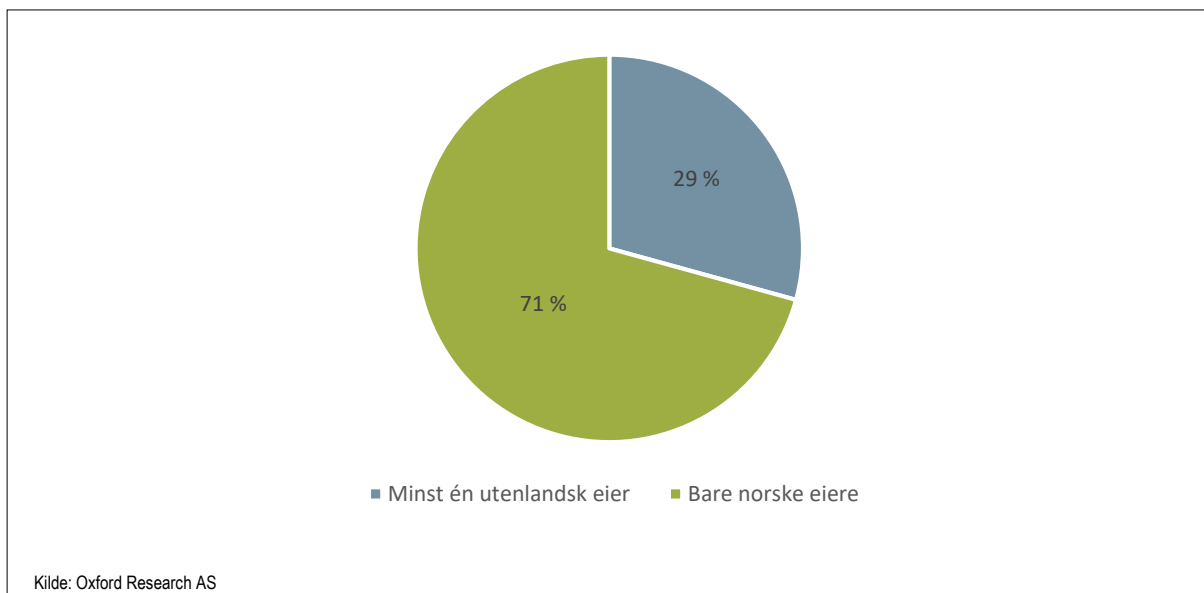
Så langt har vi sett på aksjonærene. Den neste figuren viser hvor mange av virksomhetene i utvalget som har minst én utenlandsk eier og antallet virksomheter som har utenlandsk majoritet. Totalt er det 13 514 virksomheter som har minst én utenlandsk eier, dette tilsvarer 5,1 prosent av virksomhetene i vårt utvalg. Av disse er det 9 016 av virksomhetene som har utenlandsk majoritetseier, som tilsvarer 3,3 prosent av utvalget.

Figur 8: Antallet virksomheter med minst én utenlandsk eier og antallet virksomheter med bare norske eiere

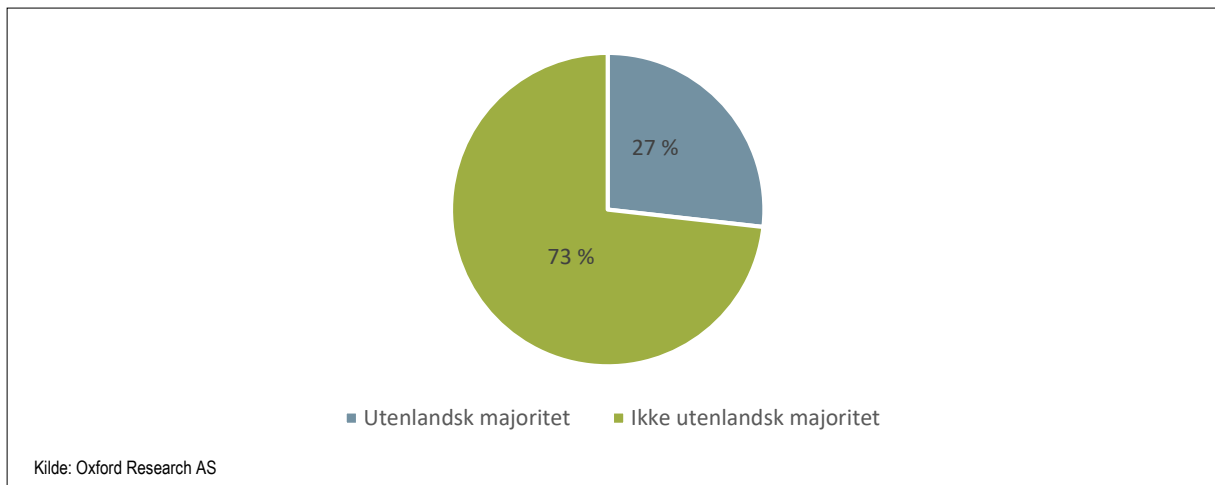
Selv om det ikke er så mange virksomheter med utenlandske eiere, er de ofte store. Den neste figuren viser andelen av den totale omsetningen. Virksomhetene med utenlandske eiere står for nesten en tredjedel av den totale omsetningen.

Figur 9: Fordeling av total omsetning, mellom virksomheter med minst én utenlandsk eier og virksomheter med bare norske eiere

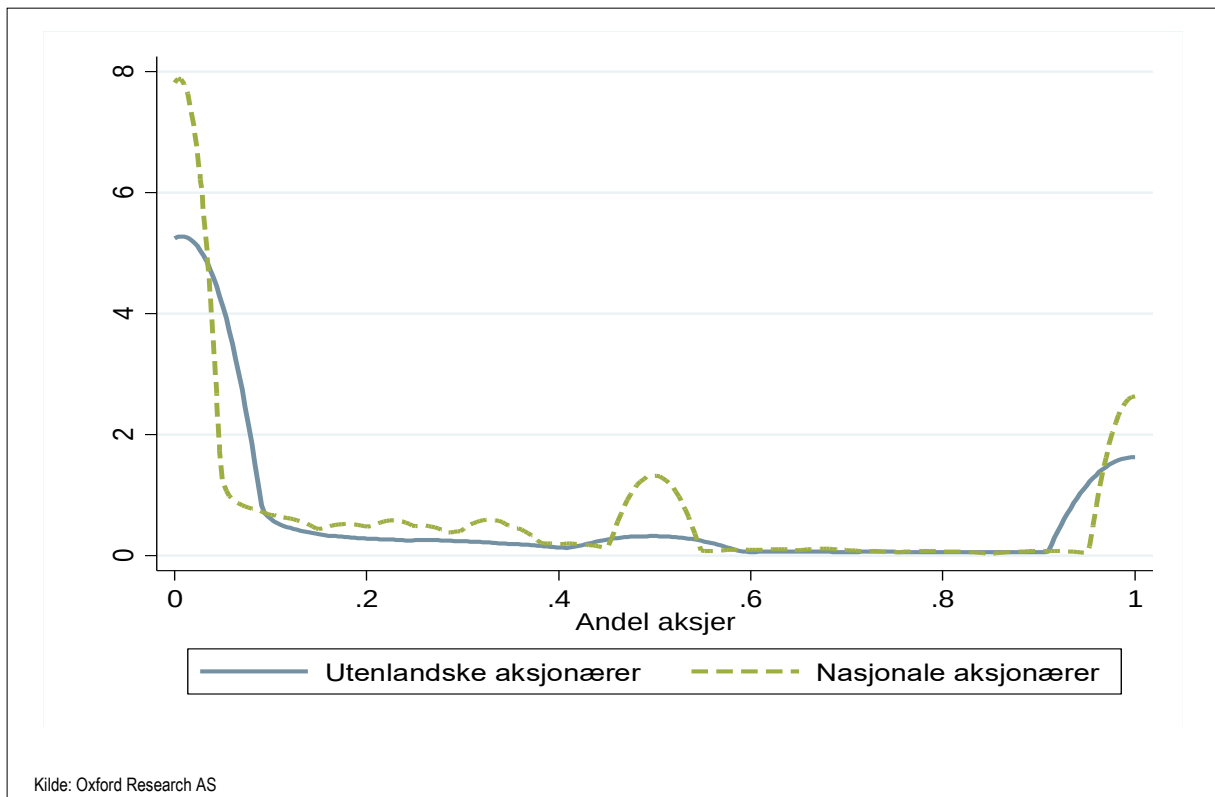
Dersom vi kun tar med alle som har utenlandsk majoritet, ser vi at andelen er nesten like stor. Dette betyr at det er de største virksomhetene som har utenlandsk majoritet.

Figur 10: Fordeling av total omsetning, mellom virksomheter med utenlandsk majoritets Eier og virksomheter med utenlandsk majoritets Eier

Etter å ha fjernet alle ASA, kan vi få et bedre inntrykk av hvordan aksjonærenes eierandeler er fordelt. Den neste figuren er en tetthetsfunksjon som viser fordelingen av eierandeler. Denne figuren viser at utenlandske eiere i større grad enten eier en liten del av virksomheten, eller hele virksomheten. Blant norske eiere er det også vanlig å eie halve virksomheten.

Figur 11: Eierandeler blant utenlandske og norske eiere, uten ASA (tetthetsfunksjon)

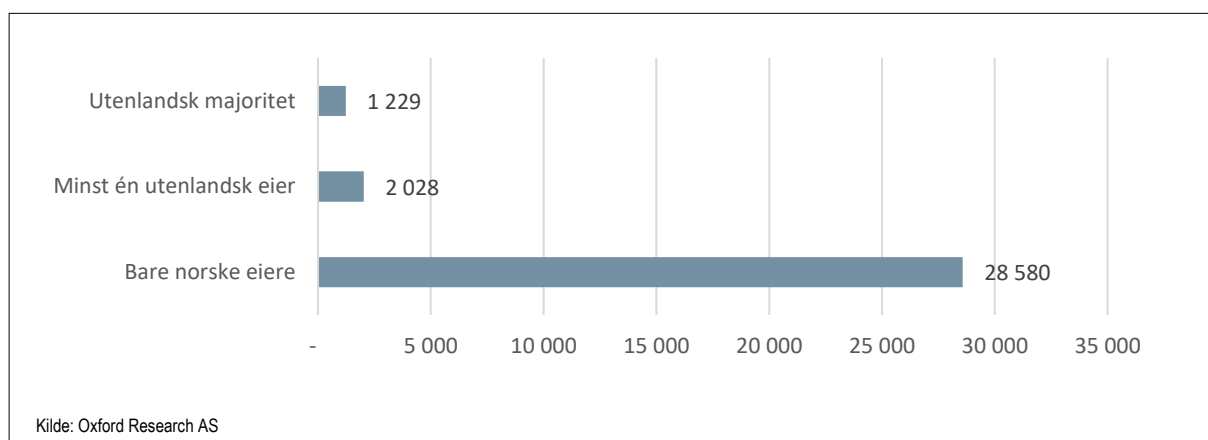

2.2.5 Utenlandsk eierskap blant vekstentreprenører

I dette delkapitlet ser vi på alle virksomheter som oppfyller minst ett av kriteriene for å defineres som en vekstentreprenør. Dette er virksomheter som i en femårsperiode etter oppstart har hatt kraftig vekst, store investeringer eller som har mottatt venturekapital eller fått innvilget SkatteFUNN-søknader. I de neste tre delkapitlene vil vi se nærmere på de tre ulike kategoriene for vekstentreprenører.

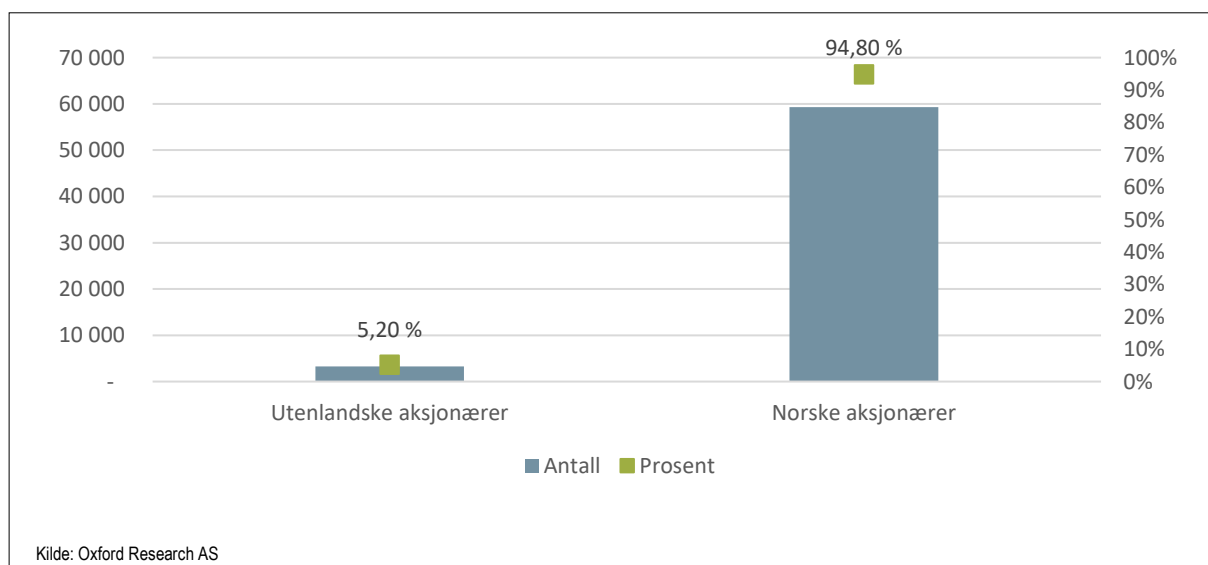
Etter å ha fjernet allmenne aksjeselskap gjenstår det 264 264 unike virksomheter i aksjonærregisteret. Av disse er det totalt 30 608 virksomheter som kan defineres som vekstentreprenør gjennom minst et kriterium. Av disse har 2 028 minst én utenlandsk eier og 1 229 virksomheter har utenlandsk majoritet.

Figur 12: Antallet vekstentreprenører med minst én utenlandsk eier

Disse virksomhetene har totalt 62 537 ulike aksjonærer, hvorav 3 252 er utenlandske. Dette tilsvarer 5,2 prosent av aksjonærene.

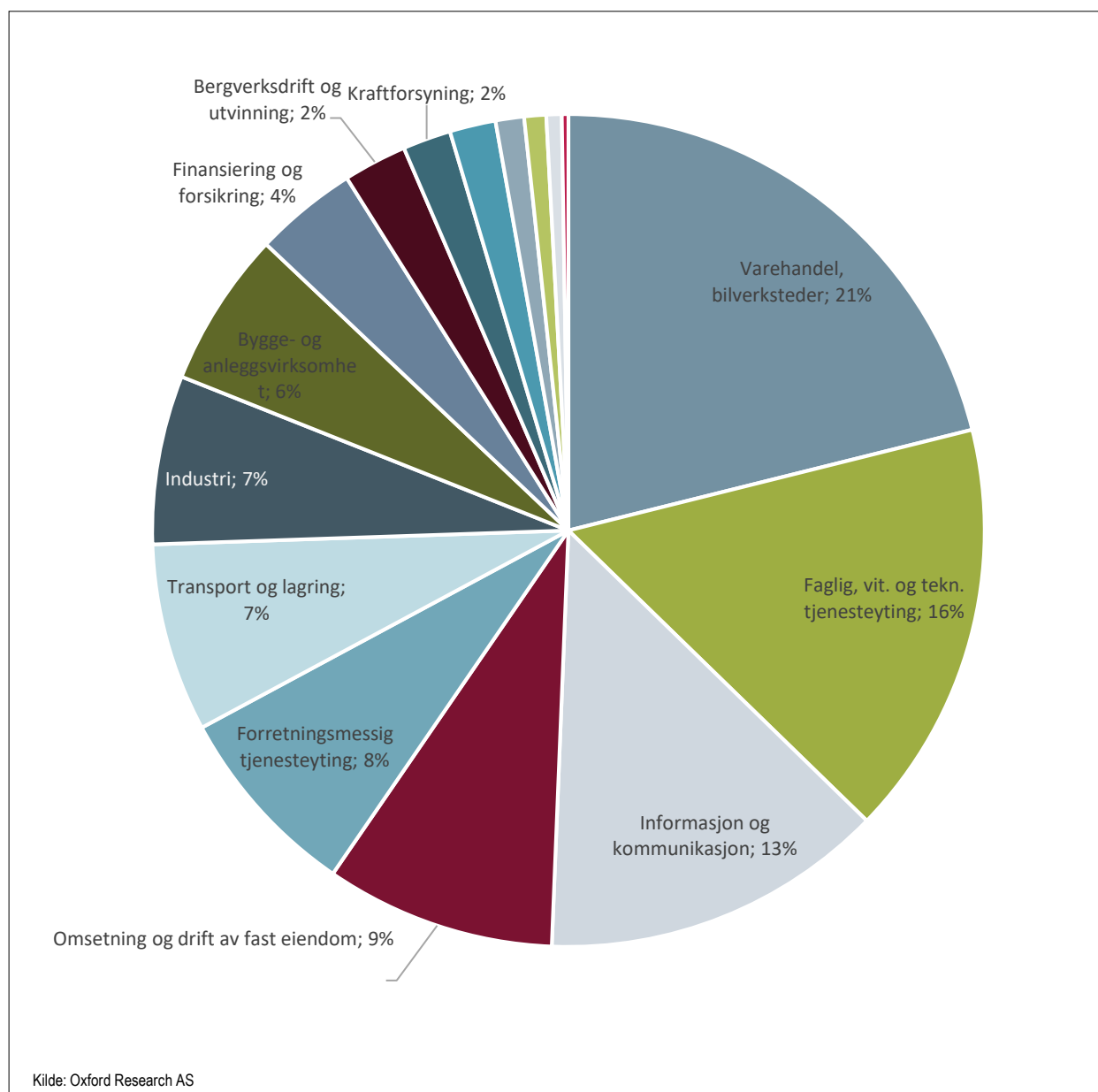
Figur 13: Utenlandske og nasjonale aksjonærer blant vekstentreprenører

I det videre vil vi se nærmere på virksomhetene som de utenlandske aksjonærene har eierskap i. Siden en virksomhet kan ha både utenlandske og norske aksjonærer, vil vi i det videre se på virksomheter som har utenlandsk majoritet.

Den neste figuren viser næringshovedområdene til virksomheter som har minst en utenlandsk aksjonær. Figuren viser at det er flest virksomheter fra varehandel (21 prosent), faglig og teknisk tjenesteyting (16 prosent) og informasjon og kommunikasjon (13 prosent). Vi kan også se at finansielle foretak utgjør en stor andel av virksomhetene som har utenlandske eiere.

Figur 14: Næringsfordeling av vekstentreprenører med utenlandsk majoritetsseier

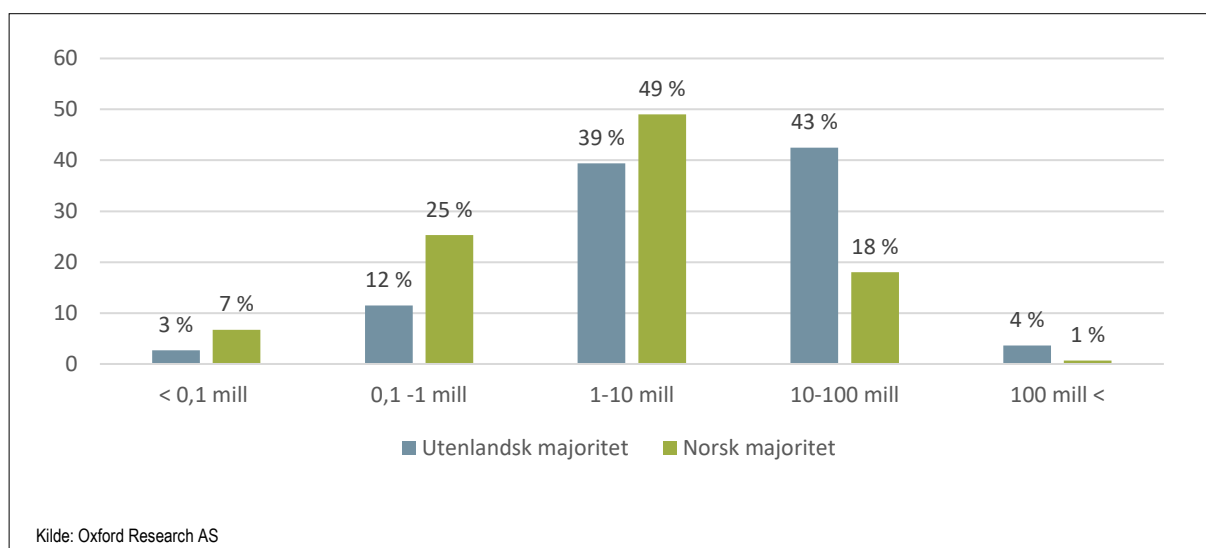

Et annet interessant mål er størrelsen på de aktuelle virksomhetene. Hittil har vi bare omtalt bedriftene som en enhet, men virksomheter er svært forskjellige, og det kan være interessant å se hvilke som tiltrekker seg utenlandske eiere.

Vi har valgt å bruke totale inntekter og verdiskaping som mål på virksomhetens størrelse. Når vi regner på slike regnskapsstørrelser vil det forekomme en del dobbelttelling i form av at samme krone blir telt flere ganger. Registeret inneholder ofte både mor og datterselskaper, underleverandører og kunder. De samme kronene kan være innom flere virksomheter i løpet av perioden. Deet er likevel et uttrykk for størrelsen og aktiviteten til virksomheten vi er interessert i. For å gjøre størrelsene lettere å tolke, har vi fjernet ekstremverdiene, 2,5 prosent fra hver hale. Regnskapstallene er fra året 2015.

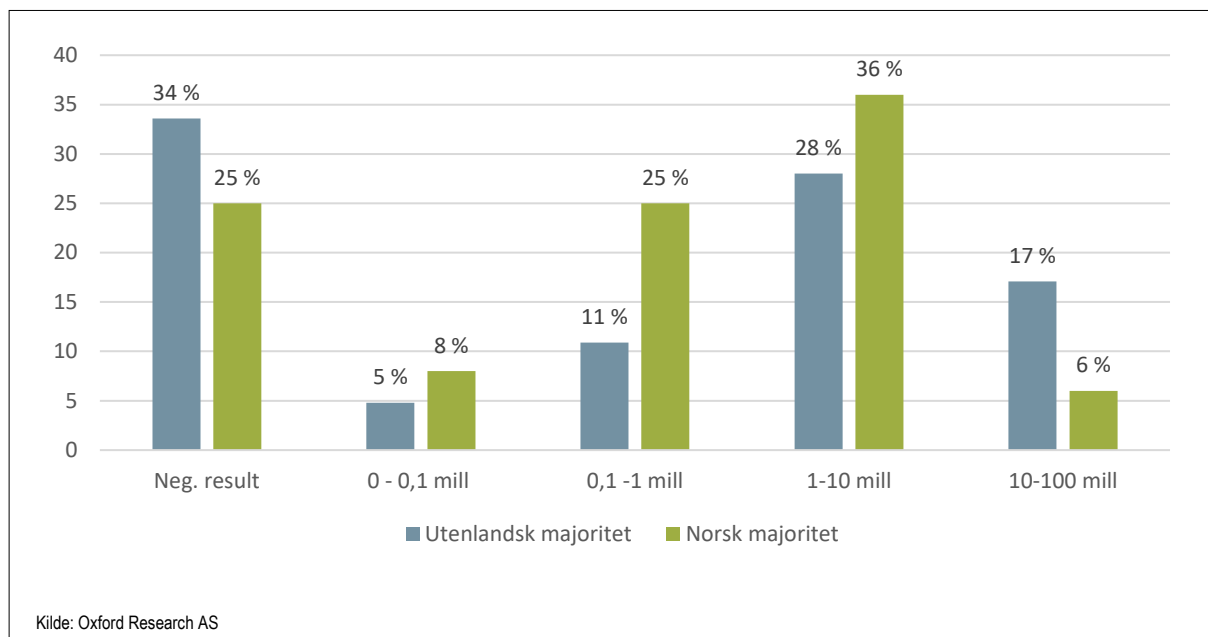
Den neste figuren viser vekstvirksomhetene fordelt i ulike inntektsgrupper. Figuren viser at det er en større andel vekstentreprenører med høyere inntekt blant de som har utenlandske majoritet, enn de som har norsk majoritet. Det vil være interessant å undersøke videre om det er den utenlandske eieren som medfører den høye inntekten, eller om det er virksomheter med høyere inntekt som tiltrekker seg utenlandske eiere.

Figur 15: Andel vekstentreprenører fordelt etter omsetningsgrupper, med utenlandsk- og norsk majoritet

Et annet mål på størrelse er verdiskaping, her definert som summen av driftsresultat og lønnskostnader. Dersom vi deler opp virksomhetene etter ulike verdiskapingskategorier, får vi også en stor gruppe med negativt resultat. Denne forandres lite når vi tar bort holdingselskaper. Vi ser videre at det er en større andel utenlandsk majoritetseierskap i virksomheter med høy verdiskaping.

Figur 16: Andel vekstentreprenører fordelt etter verdiskaping

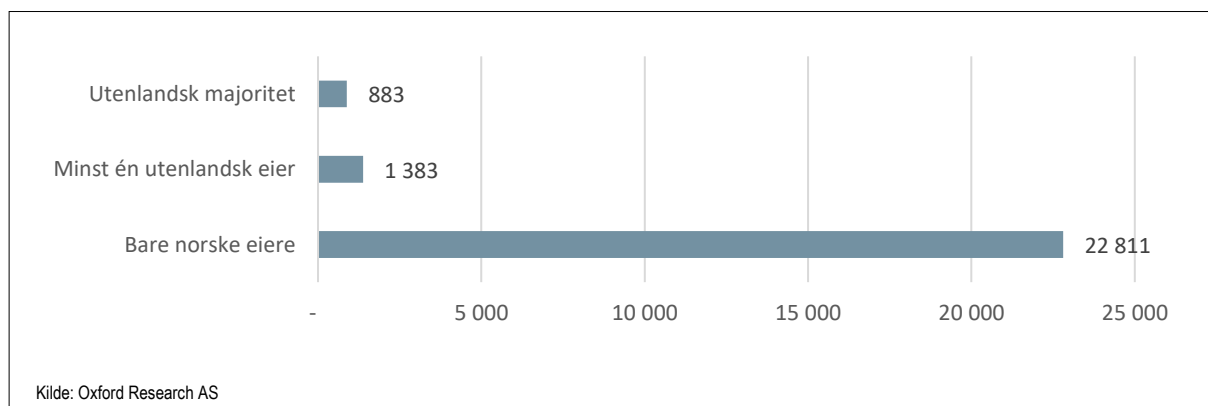
2.2.6 Utenlandsk eierskap i virksomheter med oppnådd vekst

Den første kategorien vi skal undersøke er virksomheter som har oppnådd vekst. Denne kategorien er basert på to kriterier:

- Gjennomsnittlig årlig omsetningsvekst på 10 prosent over 5-års-perioden etter oppstart. Samt verdiskaping per sysselsatt på mer enn 500.000 i år fem.
- Gaselle-definisjonen: Årlig omsetningsvekst på 20 prosent i fire år, ingen år med driftsunderskudd. 1 mil i omsetning i år 1.

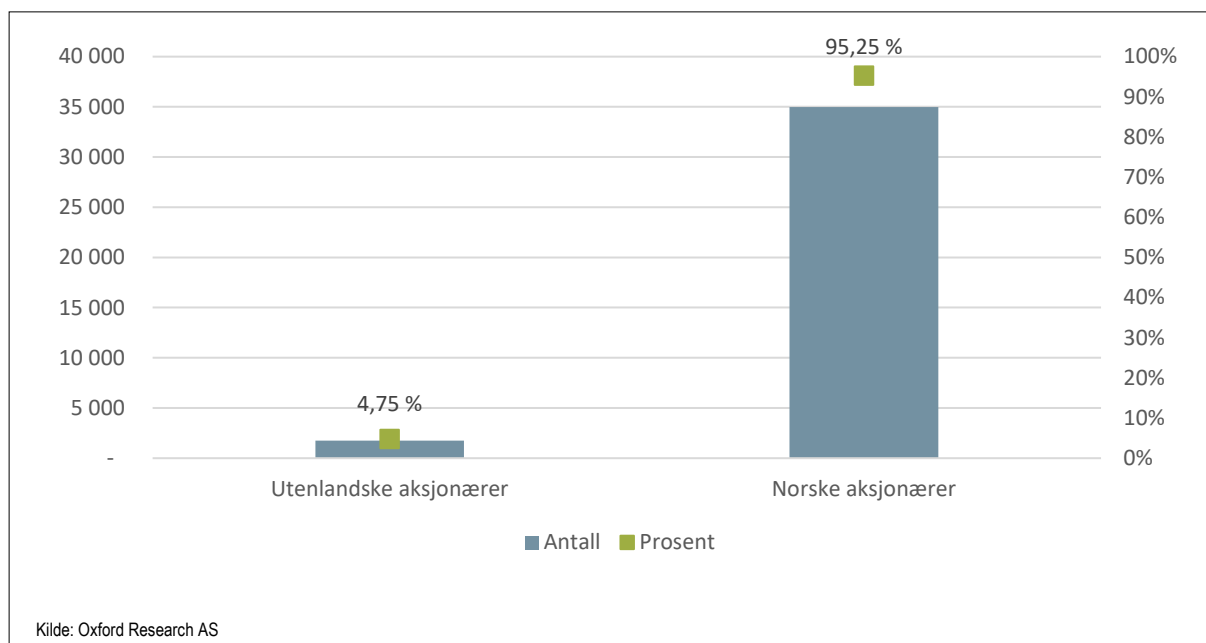
Av de virksomhetene vi har identifisert som virksomheter med oppnådd vekst, finner vi 24 200 i aksjonærregisteret. Av disse har 5,7 prosent, eller 1 383, minst én utenlandsk eier.

Figur 17: Antallet virksomheter med oppnådd vekst, med minst én utenlandsk eier

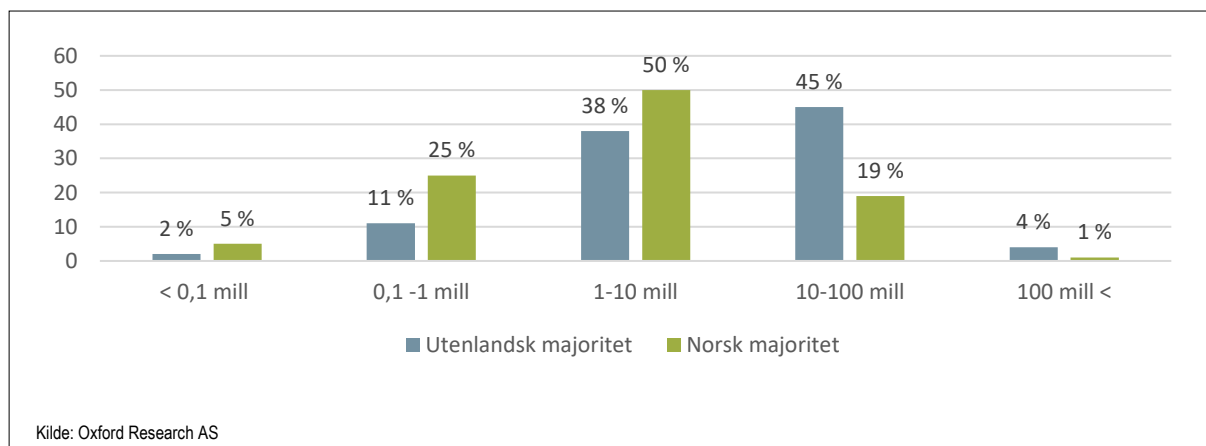
Det er flest virksomheter fra varehandel (21 prosent) og faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting i denne gruppen virksomheter. Disse virksomhetene har til sammen omtrent 35 000 ulike aksjonærer, altså er det mange som eier hele eller en stor andel av virksomheten. Når vi fordeler aksjonærene mellom utenlandske og nasjonale, får vi en fordeling som ligner veldig på den totale. Det er 1 743 utenlandske aksjonærer i disse virksomhetene, som utgjør 4,75 prosent.

Figur 18: Utenlandske og nasjonale aksjonærer blant virksomheter med oppnådd vekst

Også for virksomhetene med oppnådd vekst er det en større andel av de utenlandske virksomhetene med høyere omsetning. Hele 45 prosent av de utenlandskeide virksomhetene har en inntjening på mellom 10-100 millioner, sammenlignet med virksomheter med norsk majoritet hvor bare 19 prosent av virksomhetene er i den størrelsesordenen.

Figur 19: Andel virksomheter med oppnådd vekst fordelt etter omsetningsgrupper

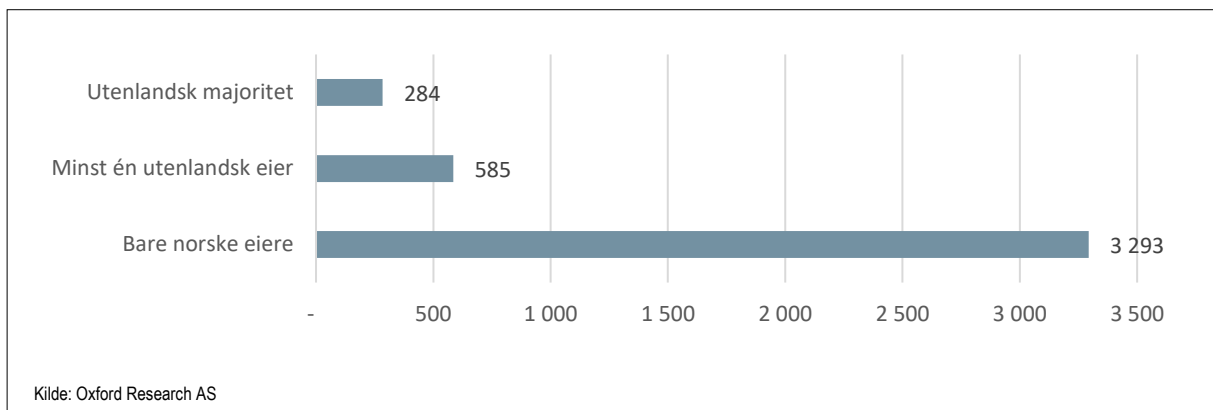
2.2.7 Utenlandsk eierskap i virksomheter med potensiell vekst

Den neste kategorien er utenlandsk eierskap i virksomheter med potensiell vekst. Dette er virksomheter som oppfyller et av de følgende kriteriene:

- a) Driftsunderskudd på minimum 1 million kroner de første 5 årene, og ingen salgsinntekt
- b) Driftsunderskudd som er dobbelt så stort som salgsinntekt (summert over 5 års-perioden)

Dette er en mye mindre kategori av virksomheter enn den foregående. I aksjonærregisteret er det 3 878 virksomheter som er definert som virksomheter med potensiell vekst. Men som det fremgår av figuren under, er det langt høyere andel virksomheter som har minst én utenlandsk eier, hele 15,1 prosent, eller 585 virksomheter totalt.

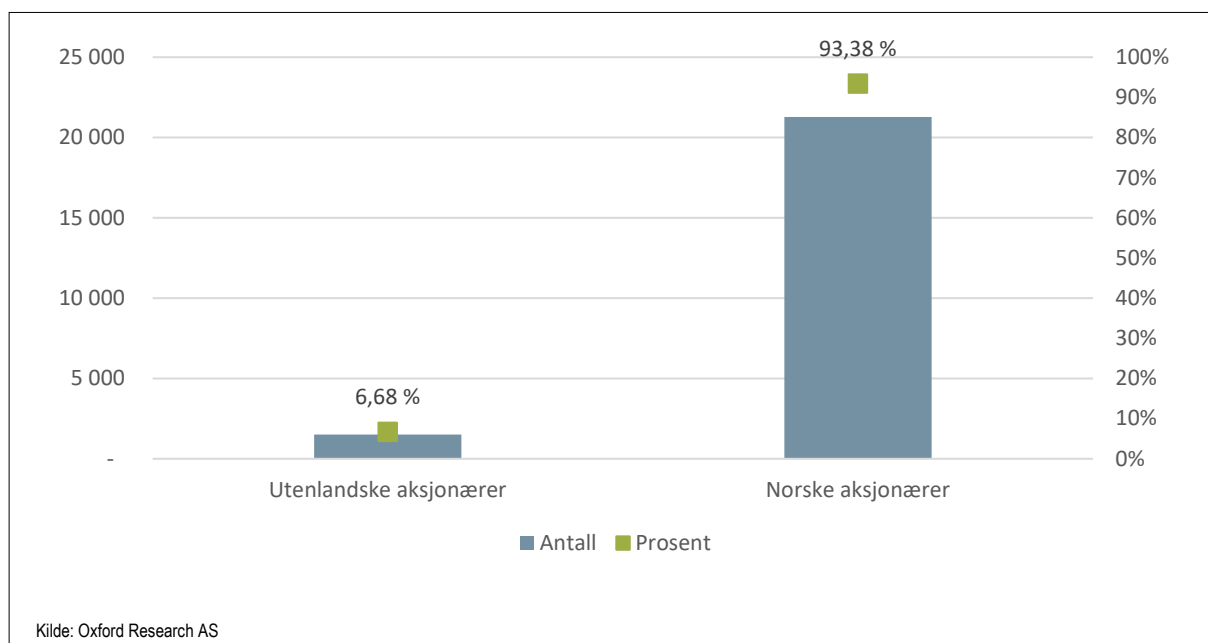
Figur 20: Antallet virksomheter med potensiell vekst, med minst én utenlandsk eier

Totalt har disse virksomhetene 63 801 ulike aksjonærer. For virksomhetene med potensiell vekst er det en noe høyere andel utenlandske eiere enn for de andre kategoriene. Det er totalt 1520 ulike utenlandske aksjonærer, som utgjør 6,68 prosent av eierne i virksomhetene med potensiell vekst. De utenlandske aksjonærene eier gjennomsnittlig rett over 13 prosent av virksomhetene (median er 1 prosent).

Blant virksomhetene med potensiell vekst, er 19 prosent fra finansiering og forsikring, 15 prosent fra faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og 14 prosent fra omsetning og drift av fast eiendom.

Figur 21: Utenlandske og nasjonale aksjonærer blant virksomheter med potensiell vekst

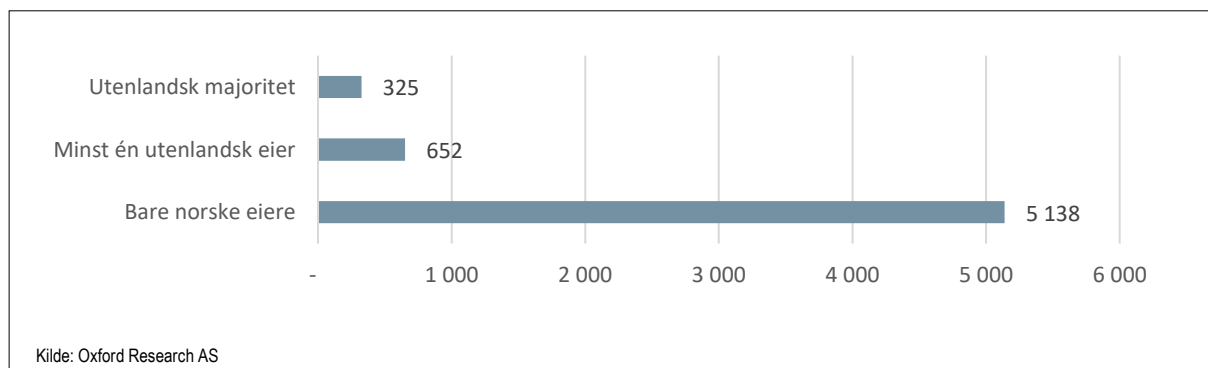
2.2.8 Utenlandsk eierskap blant innovasjonsentreprenører

Den siste kategorien vekstentreprenører er innovasjonsentreprenører. Dette er virksomheter som oppfyller ett av de følgende kriteriene:

- a) Har fått innvilget SkatteFUNN-søknad en gang i løpet av fem år etter etablering
- b) Virksomheter som finnes i såkornfondene og venturefondenes porteføljer

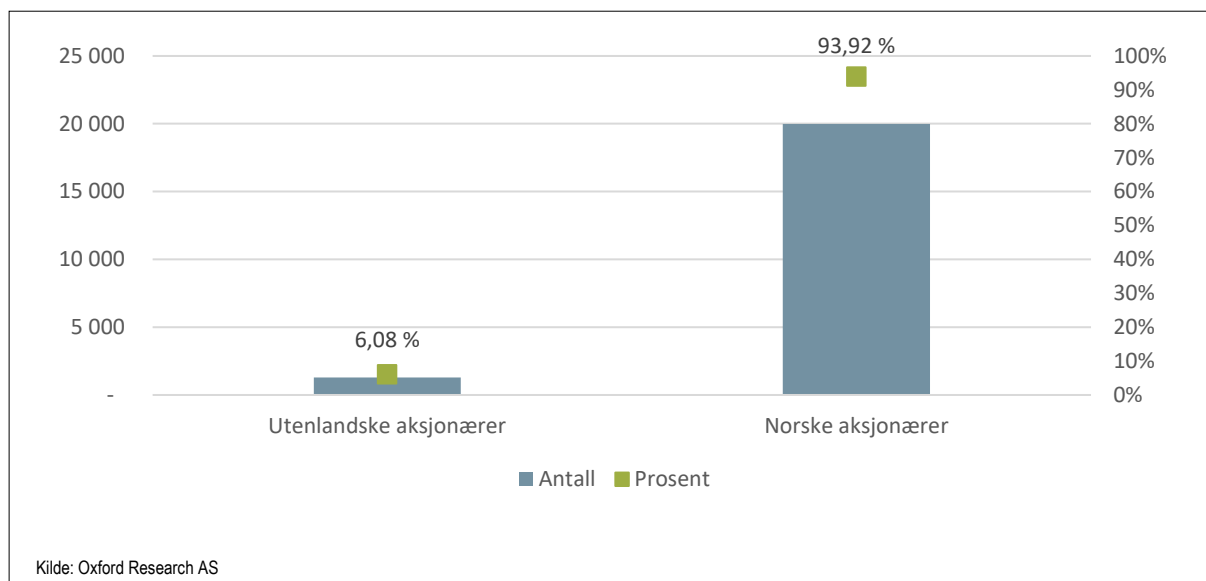
Det er totalt 5 790 virksomheter som klassifiseres som innovasjonsentreprenører i aksjonærregisteret, og 11,2 prosent av disse har utenlandske eiere.

Figur 22: Antallet innovasjonsentreprenører, med minst én utenlandsk eier

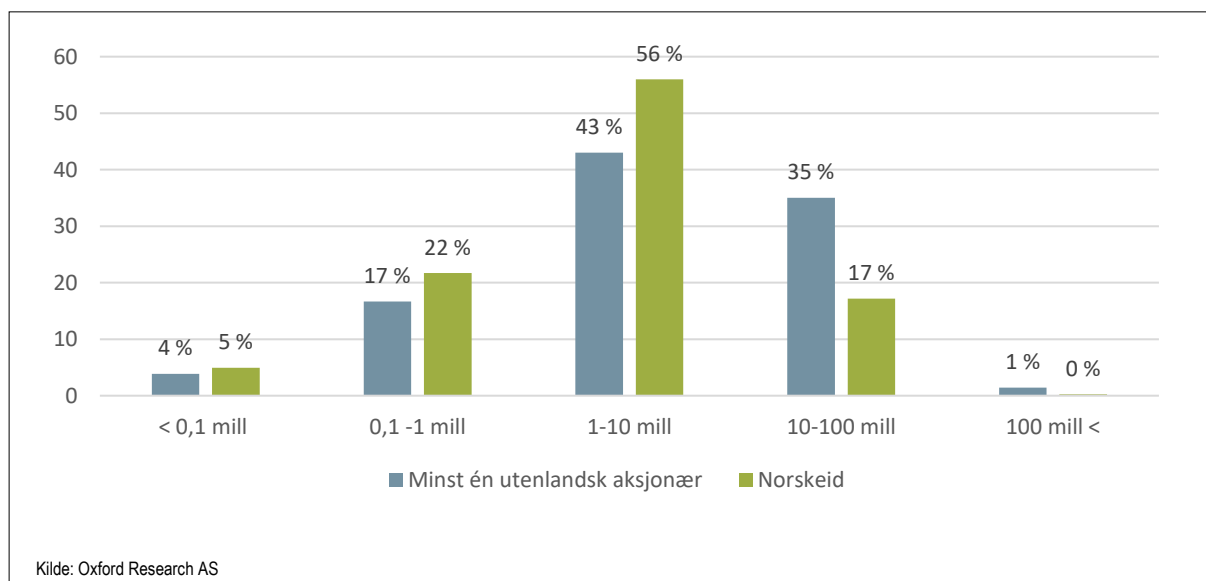
Virksomhetene har totalt 21 200 unike aksjonærer. Av disse aksjonærene er det 1 293 som er utenlandske, som tilsvarer 6,08 prosent av virksomhetene. I denne kategorien er 40 prosent av virksomhetene fra faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.

Figur 23: Utenlandske og nasjonale aksjonærer blant virksomhetene definert som innovasjonsentreprenører

Også for innovasjonsentreprenører er det en større andel virksomheter med høyere omsetning blant de som er utenlandsk eid.

Figur 24: Andel innovasjonsentreprenører fordelt etter omsetningsgrupper

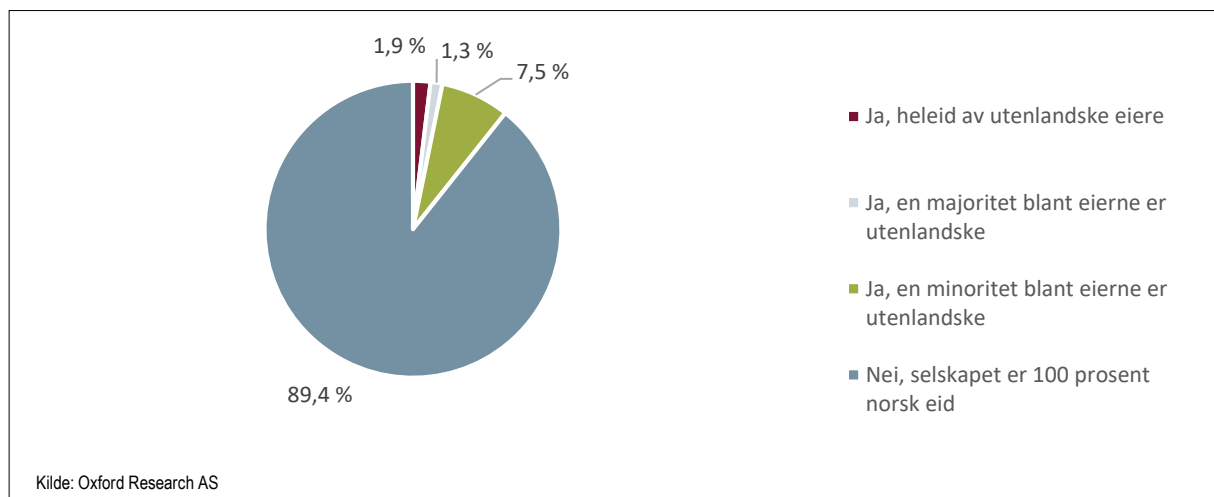

2.3 Resultater fra Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelser

Før vi viser resultatene av våre registerbaserte analyser av omfanget av utenlandsk eierskap i norsk næringsliv, vil vi presentere noen funn fra Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelser.² Dette gjør vi fordi vi gjennom disse undersøkelsene har tilgang til både kundenes egne samt Innovasjon Norges vurderinger av vekstpotensialet og innovasjonsaktiviteten til disse virksomhetene. Det er ikke usannsynlig at noen av påstandene om at de utenlandskeide virksomhetene kan stamme fra kilder som disse undersøkelsene, og vi vil derfor se litt nærmere på hvorvidt det er noen forskjeller mellom disse og rent norskeide virksomheter ut fra indikatorene som måles i disse undersøkelsene.

Oxford Research har gjennomført kundeeffektundersøkelser for Innovasjon Norge siden 2005. Fra 2011 er det også inkludert spørsmål om utenlandske eiere til alle deres kunder. Figur 2 viser den totale andelen av utenlandsk eierskap blant Innovasjon Norges kunder fra 2011-2016. Vi har utelatt alle virksomheter som har fått støtte gjennom tjenestene under Innovasjon Norges landbruksoppdrag og alle låneordninger rettet mot virksomheter fra primærnæringene.

Figur 25: Om virksomheten har utenlandske eiere, fra kundeeffektundersøkelsene til Innovasjon Norge 2011-2016 (n=11 971)

Kundeeffektundersøkelsene inneholder bare et utvalg av virksomheter, men omfatter svært mange innovative gründere i oppstartsfasen, og gir dermed mulighet til å følge disse videre.

Dersom vi tar utgangspunkt i andelen som svarer at de i større eller mindre grad har utenlandske eiere, kan vi gå videre med interessante analyser av egenskapene til disse virksomhetene. Dette inkluderer geografiske kjennetegn, næringsgrupperinger, virksomhetsstørrelse og ikke minst innovasjonsadferd, vekst og utvikling. Vi ser på de sistnevnte egenskapene først. I de videre analysene i dette avsnittet har

² Se: <http://www.oxfordresearch.no/publikasjoner/investorfinansiert-eksport-in-keu-foer-16.aspx> for rapport for den siste forundersøkelsen.

vi slått sammen de tre kategoriene av utenlandsk eierskap og kaller den «Ikke heleid norsk virksomhet». Vi sammenligner da disse virksomhetene med den andre gruppen, «Heleid norsk virksomhet».

2.3.1 Vurderinger foretatt av Innovasjon Norges kunderådgivere

Siden 2014 har Innovasjon Norges kunderådgivere vurdert vekstpotensialet til virksomheter som søker støtte gjennom de ulike tjenestene.³ I tabellen under viser vi resultatene av en analyse vi har foretatt med bakgrunn i hva virksomhetene svarer på spørsmålet om deres eierskap.

Tabell 2: Innovasjon Norges vurdering av virksomhetenes vekstpotensial, etter virksomhetenes eierskap

EIERSKAP	Vekstpotensial vurdert av Innovasjon Norges kunderådgivere		
	Lavt vekstpotensial*	Moderat vekstpotensial**	Høyt vekstpotensial***
Heleid norsk virksomhet	4,3 %	50,9 %	44,7 %
Ikke heleid norsk virksomhet	1,5 %	34,6 %	64,0 %
Total	4,0 %	49,2 %	46,7 %

Kilde: Oxford Research basert på data fra Innovasjon Norges Førundersøkelser i perioden 2014 til 2016

Noter:

* IN forventer ingen vekst av betydning de nærmeste fire år eller kunden har ikke økonomisk vekst som mål

** IN vurderer at kunden kan lykkes med en moderat vekst i omsetning de nærmeste fire år (dvs. mindre enn 100 % vekst i perioden)

*** IN vurderer at kunden både kan lykkes med å oppnå: 1) En omsetning på minst 10 mill. kroner og 2) En vekst i omsetning på minst 100 % i løpet av de neste fire år

Som vi ser av tabell 2, vurderer Innovasjon Norges kundebehandlere at en langt høyere andel av virksomhetene med utenlandsk eierskap til å ha et høyt vekstpotensial sammenlignet med virksomhetene som er heleid av norske eiere. Forskjellene er statistisk signifikante.

Vi har videre sett på hvordan Innovasjon Norges kunderådgivere vurderer innovasjonshøyden i prosjektene til virksomhetene som har fått støtte i perioden 2011 til 2016. Disse resultatene er vist i tabellen under.

Tabell 3: Innovasjon Norges vurdering av prosjektenes innovasjonshøyde, etter virksomhetenes eierskap

EIERSKAP	Innovasjonshøyde vurdert av Innovasjon Norges kunderådgivere				
	Ikke relevant	Innovasjon på bedriftsnivå	Innovasjon på regionalt nivå	Innovasjon på nasjonalt nivå	Innovasjon på internasjonalt nivå
Heleid norsk virksomhet	9,2 %	10,7 %	10,6 %	19,5 %	50,0 %
Ikke heleid norsk virksomhet	4,0 %	4,0 %	5,3 %	9,5 %	77,2 %
Total	8,7 %	10,0 %	10,0 %	18,4 %	52,9 %

Kilde: Oxford Research basert på data fra Innovasjon Norges Førundersøkelser i perioden 2011 til 2016

Tabell 3 viser at mens halvparten av prosjektene til de heleide norske virksomhetene blir vurdert til å være innovasjon på internasjonalt nivå, blir hele 77 prosent av prosjektene til virksomhetene som har

³ Vi vil gjøre oppmerksom på at eierskapet til en virksomhet ikke er et eksplisitt vurderingskriterium for Innovasjon Norges kunderådgivere i deres vurdering av virksomhetenes vekstpotensial og innovasjonsaktivitet.

helt eller delvis utenlandsk eierskap vurdert til å ha denne innovasjonshøyden. Denne forskjellen er statistisk signifikant.

Dermed kan vi slå fast at Innovasjon Norge vurderer virksomhetene med helt eller delvis utenlandsk eierskap til å ha et høyere vekstpotensial enn de heleide norske virksomhetene og at deres prosjekter er langt mer innovative.

Hvordan vurderer så kundene selv sine prosjekter og er det noen forskjeller i vurderingene utfra hvorvidt virksomhetene er norsk- eller utenlandskeide? Dette vil vi se på i det følgende.

2.3.2 Kundenes egne vurderinger

For det første kan vi slå fast at vi ikke finner noen forskjeller i de sentrale myke indikatorene i kunde-effektundersøkelsene som måler samarbeid og kompetanse. Når det gjelder innovasjon, finner vi imidlertid noen interessante forskjeller. Først og fremst ser det ut til at når kundene selv blir bedt om å vurdere hvorvidt prosjektene fører til vare-, tjeneste-, prosess-, markedsmessig eller organisatorisk innovasjon, finner vi ingen nevneverdige forskjeller. Det gjør vi når det kommer til innovasjonshøyde. Her stemmer kundenes vurderinger overens med Innovasjon Norges vurderinger, nemlig at innovasjonshøyden i prosjektene til utenlandskeide virksomheter er høyere enn i de rent norskeide virksomhetene. Disse forskjellene er statistisk signifikante.

Dette understøttes av mønstrene vi finner når vi ser på hvorvidt virksomhetene benytter seg av ulike mekanismer for å beskytte IPR i prosjektene sine. Her ser vi at de utenlandskeide virksomhetene i langt større grad enn de rent norskeide virksomhetene benytter patenter (53 prosent mot 34 prosent) eller registrerer varemerker (60 prosent mot 54 prosent) for å beskytte sine innovasjoner. Vi ser også at de i snitt benytter 2,87 ulike mekanismer for å beskytte sin IPR, mot 2,26 for norskeide virksomheter.

Når vi ser på de økonomiske indikatorene som måles i kundeeffektundersøkelsene, finner vi ingen forskjeller bortsett fra økt eksport (60 prosent mot 46 prosent). Det er ingen forskjeller når det gjelder prosjektenes bidrag til økt omsetning, bedret konkurranseevne, bedret lønnsomhet, bedret overlevelsesmulighet eller økt sysselsetting.

En siste interessant forskjell er finansieringen av prosjektene. Virksomhetene blir spurt om prosjektene - i tillegg til finansieringen fra Innovasjon Norge - er delfinansiert ved hjelp av enten egenkapital, banklån, annen offentlig finansiering enn Innovasjon Norge samt eksterne investorer. Når det gjelder egenkapital og annen offentlig finansiering enn Innovasjon Norge finner vi ingen forskjeller. Vi finner derimot at 25 prosent av de rent norskeide virksomhetene oppgir at de får banklån, mens 20 prosent av de utenlandskeide virksomhetene har fått dette. Den største forskjellen finner vi imidlertid med tanke på eksterne investorer. Mens 26 prosent av de rent norskeide virksomhetene oppnår slik finansiering av sine prosjekter, er det hele 48 prosent av utenlandskeide virksomhetene som har ekstern finansiering av sine prosjekter.

Hvem er så disse utenlandskeide virksomhetene? Det ser vi nærmere på i neste avsnitt.

2.3.3 Bakgrunnsinformasjon om de utenlandskeide virksomhetene i Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelser

Vi ser at de hovedsakelig tilhører Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting (28 prosent), Informasjon og kommunikasjon (24 prosent) og Industri (21 prosent). De har flere årsverk enn de rent norskeide virksomhetene og har større prosjekter som de får støtte til fra Innovasjon Norge. Dette fremkommer gjennom at totalsummen på prosjektene er større, og at både egenfinansieringen og finansiering fra kunde partnere i snitt er dobbelt så høy for de utenlandskeide virksomhetene sammenliknet med de rent norskeide.

Vi ser videre at de utenlandskeide virksomhetene er lokalisert over hele landet, men med hovedvekt i Oslo og på Vestlandet.

Litt over halvparten av virksomhetene er stiftet før 2010, slik at de ikke vil være helt sammenliknbare med virksomhetene som inngår i analysene som ble presentert i 2.2.

2.4 Oppsummering

Vi har i dette kapitlet forsøkt å kartlegge omfanget av utenlandsk eierskap i norsk næringsliv ved hjelp av tre ulike datakilder. Den aggregerte statistikken til SSB har foretak som enhet og tar utgangspunkt i den totale populasjonen. Tallene viser at vi i Norge har en relativt høy andel utenlandskontrolerte foretak sammenlignet med Sverige og Danmark. Denne andelen er økende. De utenlandskontrolerte foretakene står for 27 prosent av den totale omsetningen og for 21 prosent av de sysselsatte. Disse foretakene har altså en fremtredende posisjon i norsk næringsliv.

Når vi ser på resultatene fra analysene av data fra aksjonærregisteret og ORIS, ser vi at det er en høyere andel utenlandsk eierskap i vekstentreprenører enn i andre virksomheter, og særlig i virksomheter som har potensiell vekst. Dermed ser vi at utenlandskeide virksomheter skaper store verdier og et betydelig antall arbeidsplasser. Våre tall tyder også på at det er større sannsynlighet for vekstentreprenører å ha utenlandske eiere enn andre virksomheter og at disse satser på vekst i fremtiden.

Tabell 4: Oppsummering av resultater av analysene i avsnitt 2.2

	Minst én utenlandsk eier		Utenlandsk majoritet		Alle virksomheter
	Antall virksomheter	Andel av utvalg	Antall virksomheter	Andel av utvalg	Totalt antall virksomheter
Alle virksomheter	13 699	5,2 %	9 545	3,6 %	265 475
Alle virksomheter uten ASA	13 514	5,1 %	9 016	3,3 %	265 264
Vekstentreprenører totalt	2 028	6,6 %	1 229	4,0 %	30 608
- oppnådd vekst	1 383	5,7 %	883	3,5 %	24 194
- potensiell vekst	585	15,1 %	284	7,3 %	3 878
- innovasjonsentreprenører	652	11,2 %	325	5,3 %	5 790
Kilde: Oxford Research AS					

Til slutt ser vi på et utvalg av både rent norskeide og ikke norskeide virksomheter og deres innovasjonsadferd. Her finner vi noen interessante forskjeller. For det første ser vi at Innovasjon Norge vurderer virksomhetene med helt eller delvis utenlandsk eierskap til å ha et høyere vekstpotensial enn de heleide norske virksomhetene og at deres prosjekter er langt mer innovative. Selv oppgir virksomhetene med helt eller delvis utenlandsk eierskap at de i langt større grad enn de rent norskeide virksomhetene benytter patenter eller registrerer varemerker for å beskytte sine innovasjoner og at deres prosjekter i langt større grad fører til økt eksport. Deres prosjekter får også i langt større grad ekstern finansiering, noe som antakeligvis kan forklares med at deres utenlandske eiere oppfattes som eksperter.

3. Oppkjøp og fusjoner

Fusjon kan defineres som sammenslåing av to eller flere selvstendige juridiske enheter til en felles juridisk eierenhet, mens et oppkjøp er kjøp av en organisasjon fra en annen hvor kjøper beholder kontrollen over virksomheten. Når to virksomheter fusjonerer til en større virksomhet blir aksjonærene i begge virksomhetene aksjonærer i den nye sammenslåtte virksomheten. Det gjør de ikke ved oppkjøp. Ved oppkjøp blir de eksisterende eierne (aksjonærene) kjøpt ut av den overtagende virksomheten. Ved fusjon blir de medeiere i den fusjonerte virksomheten.

Spørsmålet blir da hvordan dette belyses i registerdata. Vi har for det første sett nærmere på fusjoner i Kunngjøringsregisteret og nasjonale og internasjonale databaser for fusjoner. Sistnevnte registrerer kun fusjoner mellom store virksomheter og er således lite relevante for denne utredningens formål.

Når det gjelder kunngjøringene fra Foretaksregisteret i Brønnøysund, fremkommer det raskt at det er meget vanskelig å matche overtagende og overdragende virksomheter i en fusjon på en enkel måte med det datamaterialet vi har tilgjengelig. Også når vi ser på ulike fusjonscase, finner vi at det ikke finnes noen entydig nøkkel som kan identifisere den enkelte fusjon. Vi har prøvd å kontakte Brønnøysundregistrene for å undersøke om denne typen informasjon kan tilgjengeliggjøres på en måte som gjør det mulig å studere denne problemstillingen på en mer hensiktsmessig måte, men våre forespørsler har forblitt ubesvart.

I Kunngjøringsregisteret vil et oppkjøp av en norsk virksomhet foretatt av utenlandske eiere eller en fusjon med en utenlandsk virksomhet som regel føre til at styresammensetningen endres. Dette skjer jevnlig i vanlige virksomheter uten eierskifter, norske så vel som utenlandske eiere. Bare fra mandag 7. august 2017 til torsdag 10. august 2017 er det kunngjort endringer i styrene til 599 virksomheter i Kunngjøringsregisteret. Man får da opp kun det nye styret. For å finne selve endringen, må man slå opp informasjon om det forrige styret. Man vil da måtte ta utgangspunkt i å lete etter «ikke-norske» personnavn som nye styremedlemmer. Dette kan vise seg å være en stor feilkilde, da personer med norske navn godt kan være styremedlemmer i virksomheter eid av utenlandske eiere, og vice versa. Dette er med andre ord ingen god indikator for å kartlegge utenlandske oppkjøp av norske vekstvirksomheter.

Men selv om hele eller deler av aktiviteten flyttes ut av landet, er det langt fra sikkert at den norske virksomheten blir slettet.

En annen mulighet kan være å se nærmere på overdragelser av immaterielle rettigheter. Det vises hos Patentstyret, men kan ikke søkes på slik dataene er tilrettelagt i dag. Slike transaksjoner kunngjøres i Patent- eller Varemerketidende, og vil vises som overdragelser eller endringer i fullmaktsforhold. Det er imidlertid grunn til å tro at slike transaksjoner ikke forekommer særlig hyppig, da dette er kompliserte prosesser som også kan utløse ulike former for skatter og avgifter.

Etter vår oppfatning, vil den beste indikatoren vil være å sammenligne eierstrukturen i den enkelte virksomhet fra år til år og identifisere endringer. Vi er da tilbake i aksjonærregisteret.

4. Datakilder og avgrensninger

I dette kapittelet konkretiserer vi først vår forståelse av begrepene som er sentrale for denne analysen. Dette vil tjene til å avgrense analysen slik at den blir mest mulig målrettet mot oppdragets problemstillinger. Derneft beskriver vi datakildene som ligger til grunn for analysene, før vi gir en vurdering av disse kildenes relevans og egnethet til å besvare utredningens problemstillinger.

4.1 Innovasjonskategorier og vekstentreprenører

I samråd med Menon Economics har vi utarbeidet tre ulike kategorier for vekstentreprenører. Vi tar utgangspunkt i alle virksomheter som ble startet i perioden 2006-2010. Virksomheter startet etter denne perioden har ikke hatt drift lenge nok til at vi kan beregne indikatorer for noen av de ulike kategoriene.

Vi vil benytte tre ulike kategorier for vekstentreprenører:

- Virksomheter som allerede har oppnådd vekst
- Virksomheter som har potensiale for vekst
- Innovasjonsentreprenører

For å kvalifisere til en av innovasjonskategoriene må virksomheten oppfylle minst ett av kriteriene listet under:

- 1) Definisjon av oppnådd vekst:
 - a) Gjennomsnittlig årlig omsetningsvekst på 10 prosent over 5-års-perioden etter oppstart. Samt verdiskaping per sysselsatt på mer enn 500.000 kroner i år 5
 - b) Gasse-definisjonen: Årlig omsetningsvekst på 20 prosent i fire år, ingen år med driftsunderskudd. 1 million kroner i omsetning i år 1
- 2) Definisjon av potensiell vekst:
 - a) Driftsunderskudd på minimum 1 million kroner de første 5 årene, og ingen salgsinntekt
 - b) Driftsunderskudd som er dobbelt så stort som salgsinntekt (summert over 5 års-perioden)
- 3) Definisjon av innovasjonsentreprenører (dette er også en type indikator på potensiell vekst); virksomheter som:
 - a) Har fått innvilget SkatteFUNN-søknad en gang i løpet av fem år etter etablering
 - b) Har næringskode (5-siffer) som faller inn under vår innovasjons-kategori (andel sysselsatte med mastergrad eller høyere utdanning > 30 prosent)⁴
 - c) Finnes i såkornfondene og venturefondenes porteføljer

⁴ Oxford Research har valgt å ikke benytte denne

4.2 Datakilder

I dette avsnittet beskrives kort de datakildene som ligger til grunn for analysene i denne utredningen. Hovedkilden, aksjonærregisteret, er beskrevet innledningsvis i avsnitt 2.3.

4.2.1 Virksomhetsregisteret ORIS, Oxford Research

Gjennom vår egen virksomhets- og regnskapsinformasjonstjeneste, ORIS, har Oxford Research tilgang til komplett regnskapsinformasjon for alle norske regnskapspliktige virksomheter i perioden 1995 – 2015. I tillegg inneholder databasen bakgrunnsinformasjon om virksomhetene, så som adresseinformasjon, næringstilhørighet, selskapsform, selskapsstatus og sysselsetting. Vi har gjennom denne databasen også informasjon om alle virksomheter som siden 2000 ikke lenger er aktive, enten fordi de er blitt oppløst, gått konkurs eller er oppkjøpt av andre virksomheter.

Databasen inneholder ikke informasjon om eierne, men vi benytter denne databasen til å identifisere vekstbedrifter blant de utenlandske eide virksomhetene vi finner.

4.2.2 Kunngjøringer fra Brønnøysundregistrene

Brønnøysundregisteret har ansvar for det norske Foretaksregisteret. Dette registeret inneholder alle norske og utenlandske foretak i Norge. Brønnøysundregistrene holder også oversikt over alle endringer i Foretaksregisteret, som oppløsninger, konkurser, fisjoner og fusjoner. Det er registreringen av fusjoner som er viktigst i denne sammenhengen. Registeret oppgir informasjon om overtakende og overdragende virksomhet, og deres organisasjonsnummer. Ved å bruke dette datasettet kan vi identifisere hvilke virksomheter som fusjonerer med utenlandske virksomheter.

Utfordringen med kunngjøringene er at det ikke er tilgjengelig som et offentlig datasett, men det er mulig å søke på deres nettsider og slik finne alle saker. Datasettet kan bestilles mot gebyr.

4.2.3 Fusjoner og oppkjøp, Konkurransetilsynet

Konkurransetilsynet holder et offentlig arkiv over mottatte meldinger om fusjoner og oppkjøp i perioden 2014-2017. Oppkjøp og fusjoner er bare meldepliktig til Konkurransetilsynet dersom de involverte foretakene til sammen omsetter for over 1 milliard kroner i Norge årlig. Der er ikke meldepliktig dersom bare en av virksomhetene omsetter for over 100 millioner. Dermed er det bare et lite utvalg av fusjoner og oppkjøp som registreres her. Her registreres det nasjonaliteten til de involverte foretakene.

4.3 Styrker og svakheter knyttet til de ulike datakildene

4.3.1 Datakilder for å fastslå utenlandsk eierskap

Det er flere styrker og svakheter ved disse datakildene med hensyn til å avdekke andelen av utenlandsk eierskap i norsk næringsliv. Disse er listet i tabellen under.

Tabell 5: Styrker og svakheter knyttet til datakildene for å fastslå utenlandsk eierskap i norske virksomheter

Styrker		Svakheter
Aksjonærregisteret	- Gir oversikt over alle aksjeeiere - Inneholder informasjon om hvor mye av virksomheten den enkelte aksjeeier har - Kan identifisere utenlandske aksjeselskaper som eiere	- Kan ikke identifisere nasjonaliteten til aksjonærene dersom de er privatpersoner - Inneholder ikke informasjon om verdien av eierskapet
Kundeeffektundersøkelsen, Innovasjon Norge	- Oversikt over gründere og nyetablerte virksomheter, som er en del av bedriftsmarkedet som det finnes lite registerdata om, spesielt de med personlige organisasjonsformer (ENK, ANS, DA etc.). - Kan identifisere innovative virksomheter, både basert på Innovasjon Norges og kundenes egne vurderinger	- Inneholder bare et utvalg virksomheter - Inneholder en rekke virksomheter fra primærnæringene
Foretaksregistret ORIS	Kan identifisere vekstbedrifter definert utfra økonomiske, regnskapsbaserte indikatorer	Kan ikke bidra til å identifisere eierskap
Andre datakilder	Kan tette noen av hullene som (andre) offentlige registre etterlater seg	- Ingen systematisk oversikt, kan kun tjene som supplement - Inneholder bare et utvalg av norske virksomheter

Kilde: Oxford Research AS

4.3.2 Datakilder for å identifisere fusjoner og oppkjøp

I kunngjøringene fra Foretaksregisteret er det i prinsippet mulig å identifisere om virksomheten er utenlandsk, enten den er overtakende eller overdragende part. Dette er imidlertid en manuell og meget tidkrevende prosess. Den største ulempen med dette datasettet er at det må bestilles mot gebyr, som også kan være en tidkrevende prosess. Vi har ikke hatt et bearbeidet datasett fra Brønnøysundregistrene til rådighet for denne utredningen, kun vår egen versjon i ORIS. Denne versjonen av datasettet er ikke tilrettelagt for den type analyser som denne utredningen krever og har derfor bare i begrenset grad, i form av stikkprøver, vært benyttet i dette oppdraget.

Tabell 6: Styrker og svakheter knyttet til datakildene for å identifisere fusjoner og oppkjøp

	Styrker	Svakheter
Kunngjøringer fra Brønnøysund-registrene	- Inneholder informasjon om alle fusjoner og fisjoner blant foretak i Norge - Inneholder organisasjonsnummer til overtakende virksomhet	- Vanskelig å identifisere nasjonaliteten til foretakene – manuell prosess - Datasettet må bestilles (mot gebyr) for å få oversikt over både overtakende og overdragende foretak involvert - Det tar tid å få tak datasettet - Kan potensielt være kostbart
Fusjoner og oppkjøp, Konkurransetilsynet	Inneholder informasjon om fusjoner og oppkjøp med meldeplikt til Konkurransetilsynet	Gir bare oversikt over de største transaksjonene, sammen må virksomhetene omsette for over 1 milliard kroner for å ha meldeplikt

Kilde: Oxford Research AS

DANMARK

Oxford Research A/S
Falkoner Allé 20
2000 Frederiksberg
Danmark
Tel: (+45) 3369 1369
office@oxfordresearch.dk

NORGE

Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4610 Kristiansand
Norge
Tel: (+47) 4000 5793
post@oxford.no

SVERIGE

Oxford Research AB
Norrandsgatan 11
103 93 Stockholm
Sverige
Tel: (+46) 08 240 700
office@oxfordresearch.se

FINLAND

Oxford Research Oy
Fredrikinkatu 61a
00100 Helsinki
Finland
www.oxfordresearch.fi
office@oxfordresearch.fi

BRUXELLES

Oxford Research
C/o ENSR
5. Rue Archimède
Box 4, 1000 Brussels
www.oxfordresearch.eu
office@oxfordresearch.eu

LATVIJA

Oxford Research SIA
Vilandes iela 6-1
LV-1010, Rīga, Latvija
Tel: (+371) 67142503
<http://oxfordresearch.lv>
info@oxfordresearch.lv